

**KIRSAL ALANDA KADIN
GİRİŞİMCİLİĞİ ve ENGELLER:
EDİRNE İLİ MERİÇ İLÇESİ ALİBEY
KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Narin ÜZEL
Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

2022

T.C.

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ ve ENGELLER:

EDİRNE İLİ MERİÇ İLÇESİ ALİBEY KÖYÜ ÖRNEĞİ

NARİN ÜZEL

ORCID: 0000-0003-2070-0752

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

EYLÜL-2022

Her hakkı saklıdır.

ARAŞTIRMA FONU DESTEĞİ BEYANI

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulan ve Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tez çalışması;-.....(TÜBİTAK / SANTEZ / Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi BAP vb) tarafından ...-..... numaralı proje ile desteklenmiştir. (yoktur)

(İmza)

Narin ÜZEL

15/09/2022

ÖZET

KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ ve ENGELLER: EDİRNE İLİ MERİÇ İLÇESİ ALİBEY KÖYÜ ÖRNEĞİ

NARİN ÜZEL

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

Ülkemizde kadının çalışma yaşamında karşı karşıya kaldığı sorunların başında toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısındaki bazı aksaklıklar yatmaktadır. Bu aksaklıklara çözümler bulunarak kadınlarımız çalışma hayatına daha çabuk uyum sağlayıp başarı gösterebileceklerdir. Kadınların ekonomik hayatta erkeklerin yanında yer almalarını sağlayacak politika ve projelere öncelik verilmesi ile onları sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeye katkılar sağlayan potansiyel güç haline getirmek mümkündür. Bu açıklamalar ile birlikte araştırmanın amacı, Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde yaşayan kadınların girişimcilik potansiyeli, kırsal alanda kadın girişimciliği ve kadın girişimciliğine engel olan mevcut durumları irdelemektir. Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde girişimcilik faaliyetlerinde bulunan kadınların; (a) cinsiyet farklılığından kaynaklanan sorunları; cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı, geleneksel inanç, baskı, duygusallık, zaman darlığı, sosyal pozisyon vb., (b) kişisel özellikler ve iletişim özelliklerinden kaynaklanan sorunları; kadınların kişilik özellikleri, iletişim kanalları, politika ve siyasete katılımları vb. (c) kadın girişimci işletmelerin özelliklerine bağlı sorunları; sermaye temini, kuruluş yöntemleri, pazar durumu, desteklerden yararlanma, iş kurma ve yürütme vb., (d) kadın girişimcilerin köken farklılıklarından kaynaklanan niteliklerini, motivasyon ve başarı faktörlerini değerlendirmek, bölgesel politikalara yön vermek amacı ile kadın girişimciliğinin ekonomik kalkınma ve gelişimde bir fırsat olabildiğini analiz etmekte bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kadın, Girişimcilik, Edirne, Meriç, Alibey köyü

ABSTRACT

WOMEN'S ENTREPRENEURS HIP AND OBSTACLES IN RURAL AREA: THE CASE OF ALİBEY VILLAGE, MERİÇ DISTRICT, EDİRNE

NARİN ÜZEL

Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Aydın GÜREL

In our country, some of the problems in the economic, social and cultural structure of the society lie at the beginning of the problems that women face in working life. By finding solutions to these problems, our women will be able to adapt to working life more quickly and be successful. It is possible to make women a potential power that contributes to social, cultural and economic development by giving priority to policies and projects that will enable women to take their place beside men in economic life. With these explanations, the aim of the research is to examine the entrepreneurial potential of women living in the Alibey Village of Meriç District of Edirne, women's entrepreneurship in rural areas and the current situations that prevent women's entrepreneurship. Women engaged in entrepreneurial activities in Edirne Province Meriç District Alibey Village; (a) problems arising from gender differences; gender-based role discrimination, traditional belief, pressure, emotionality, time constraints, social position, etc., (b) problems arising from personal characteristics and communication characteristics; women's personality traits, communication channels, participation in politics and politics, etc. (c) problems related to the characteristics of women entrepreneurial enterprises; providing capital, establishment methods, market situation, benefiting from supports, establishing and running a business, etc. analysis is the aim of this research.

Keywords: Rural Women, Entrepreneurship, Edirne, Meriç, Alibey village

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	1
ÇİZELGELER LİSTESİ	3
ŞEKİLLER DİZİNİ	4
TEŞEKKÜR	5
1. GİRİŞ.....	6
1.1. Literatür Özeti	6
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	12
1.3. Araştırma Bölgesinin Genel Özellikleri	13
2. MATERYAL VE YÖNTEM	16
2.1. Materyal	16
2.2. Yöntem.....	17
3. GİRİŞİMCİ ve GİRİŞİMCİLİK.....	19
3.1. Girişimci.....	19
3.2. Girişimcilik.....	21
3.3. Girişimcilik aşamaları	23
3.4. Girişimciliği Etkileyen Faktörler	24
3.4.1. Kültür.....	24
3.4.2. Aile ve Sosyal Çevre.....	25
3.4.3. Siyasal, Yasal ve İdari Faktörler	27
3.4.4. Mali Çevre.....	27
3.4.5. Eğitim	27
3.4.6. Psikolojik Faktörler	28
3.5. Girişimciliğin Önemi.....	29
3.6. Girişimcilik Yaklaşımları	31
3.6.1. Bireysel Yaklaşım.....	31
3.6.2. Firma yaklaşımı.....	32
3.6.3. Çevresel Yaklaşım.....	33
4. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	35
4.1. Kadın Girişimciliğinin Tanımı.....	35

4.2. Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Engeller	36
4.3. Kadın Girişimciliğinin Önemi ve Yaygınlaştırılması.....	39
5. TÜRKİYE’DE KIRSAL ALANDA KADIN.....	42
5.1. Kadının Kırsal Alandaki Yeri.....	42
5.2. Kadının Tarımsal Üretimdeki Rolü.....	43
5.3. Kırsal Alandaki Kadının Eğitim Durumu.....	45
5.4. Türkiye' de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları	47
6. KIRSAL ALANDAKİ KADIN İSTİHDAMINA YÖNELİK SORUNLAR.....	50
7. KIRSAL ALANDAKİ KADINLARIN SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER.....	53
8. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	55
8.1. Demografik Özellikler.....	55
8.1.1. Yaş.....	55
8.1.2. Medeni Durum.....	55
8.1.3. Çocuk Sayısı	56
8.1.4. Eğitim Durumu.....	57
8.1.5. Gelir Durumu	59
8.1.6. İnternet Kullanımı	60
8.2. Girişimcilik ve Tarım İle İlgili Düşünceler	60
8.3. Faaliyet Alanları	61
8.4. Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörler İle İlgili Özellikler	62
8.5. Tarım ve Girişimcilik ile İlgili Görüşler	65
9. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
KAYNAKLAR.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	85

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 8.1.1.1. Yaş Aralığına Göre Dağılım Oranı (%).....	54
Çizelge 8.1.2.1. Medeni Duruma Göre Dağılım (%)	56
Çizelge 8.1.3.1. Çocuk Sayısı Dağılım Oranı (%)	56
Çizelge 8.1.4.1. Eğitim Durumlarına Göre Dağılım (%).....	57
Çizelge 8.1.4.2. Kırsalda Kadınların Son 5 Yılda Eğitim/Kurs Alma Durumu (%)	58
Çizelge 8.1.4.3. Eğitim/Kurs Alanların Faaliyet Alanlarını Gösterir Oran (%).....	58
Çizelge 8.1.4.4. Herhangi Bir Faaliyet Alanında Eğitim Almak İsteyenlerin Oranları (%)	59
Çizelge 8.1.5.1. Ailelerin Gelir Gruplarını Gösterir Oran (%)	59
Çizelge 8.1.6.1. İnternet Kullanım Sıklığı Oranları (%).....	60
Çizelge 8.2.1. Tarımın Geleceği Hakkında Görüş Oranları (%).....	60
Çizelge 8.3.1. Asıl Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%).....	61
Çizelge 8.3.2. İşletmelerin İkinci Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%).....	62
Çizelge 8.3.2.1. İkinci Faaliyet Alanı Olan Tarım ve Hayvancılık Sektörlerinde Kaç Yılda Beri Çalışıldığını Gösterir Dağılım (%)	62
Çizelge 8.4.1. Ailelerde Kendi işini Kuran ve Serbest İş Yapanların Oranı (%).....	63
Çizelge 8.4.1.1. Ailede Kendi İşini Kuranların Dağılımı (%)	63
Çizelge 8.4.1.2. Evet İse Hangi Yılda Beri Serbest Çalışanları Gösterir Dağılım (%)	63
Çizelge 8.4.2. Serbest ya da Aylıkçı Çalışma İsteği Oranları (%)	64
Çizelge 8.4.3. Hangi Alanda Kendi İşini Kurarak Serbest Çalışmak İsteyenlerin Oranı (%) .	64
Çizelge 8.4.4. Hangi Alanda Aylıkçı İşçi Olarak Çalışmak İsteyenlerin Oranı (%).....	65
Çizelge 8.5.1. Bilgi ve Para Dâhilinde Tercih Edilen Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%)	66
Çizelge 8.5.2. Kırsal Kadın Girişimciliğini Negatif Yönde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği (%).....	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Meriç İlçesi Köy Nüfusu Cinsiyet Dağılımı.....	16
Şekil 3.5.1. Girişimciliği Etkileyen Kavramlar.....	30
Şekil 6.1. Kadının İşgücüne Katılımı.....	48
Şekil 8.5.1. Kırsal Kadın Girişimciliğini Negatif Yönde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği.....	68

TEŞEKKÜR

Araştırmamın başından bugüne beni yönlendiren, bu araştırmanın konusu belirlenirken beni yreklendiren ve bu araştırmanın her alanında yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam sayın Prof. Dr. Aydın GÜREL'e, çalışmalarım boyunca desteklerini esirgemeyen Tarım Ekonomisi Bölümü ğretim yesi öğretmenlerime teőekkürlerimi sunmak isterim. Beni kendine hayran bırakan bu araştırma konusu kadın girişimciliği konusunda yoluma bir ışık tutan, konunun hazırlanmasında teşvik eden, her koşulda yanımda olan, hiçbir desteği ve fedakrlığı esirgemeyen, başarıya yönlendiren, ilham veren canım annem Mediha ZEL'e, çalışmalarımda beni sonuna kadar destekleyen ablam Nergiz ZEL GNİNİ ve birbirinden değerli arkadaşlarıma teőekkürlerimi bir borç bilirim.

1. GİRİŞ

1.1. Literatür Özeti

Araştırma sırasında gerekli bilgilerin toplanması konu ile ilgili Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış eserlerle ilgilenme şansı oluşmuştur. İncelenen eserlerden bazıları kâğıda basılmış; kitap, broşür, bülten vb. şeklinde, bazıları da internet üzerinden okunabilen, manyetik ortamlara kayıt edilmiş e-kitap ve e-dergi şeklindeydi. Elektronik ortamda yayınlanmış gazete ve makalelerden eserlerden de istifade etme imkânı bulunmuştur.

Adı geçen kaynaklar:

Arıkan (2004). "Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular" isimli çalışmasında, bölümler halinde girişimciliğin sadece üretim faktörlerini bir araya getirmek ve fırsatlardan istifade ederek kâr amaçlı bir organizasyon oluşturmaktan ibaret olmadığını, akademik alanda, organizasyon içinde, kamuda, sanatta, okulda, toplumda girişimcilik örneklerine rastlamanın mümkün olduğu örneklere yer verilerek anlaşılır bir dille yer verilmiştir.

Aytaç (2006). "Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif" isimli çalışmasında girişimciliği çevreleyen sosyo-kültürel bağlam irdelenmekte ve girişimciliğin sosyolojik evrenine ışık tutulmaktadır. Bu çerçevede, girişimcilik-sosyal yapı ilişkisi, belirleyici faktörler ve kültürün girişimci kişilik/benlik oluşumuna etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Bülbül, A.S. (1992). "Türkiye'de Kadın Nüfusunun Eğitim Durumu. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'de Kadın Eğitimi Birinci Uluslararası Konseyi Bildiriler" isimli çalışmasında Türkiye' de kadın nüfusunun, Cumhuriyetin ilanından sonra sosyal, ekonomik, kültürel ve eğitimsel kazanımlara sahip olduğu haklar elde ettiği, ancak bu gelişmelerin yeterli olmadığı, okuryazarlık oranı oldukça düşük iken, eğitime yapılan yatırımlar ve kanuni düzenlemelerle devam sağlanarak bu oranın günümüzde büyük bir artış gösterdiği, okuryazar oranlarının dünya ve batılı gelişmiş ülkeler sıralamasından daha geride olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). "Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri Ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma" isimli çalışmasında Nevşehir ilinde yaşamlarını sürdüren kadın girişimcilerin, genel bakış açılarının çıkarılması ve işletmelerini kurup faaliyet gösterdikleri sırasında yaşadıkları problemlerin belirlenmesi

amaçlanmıştır. Bu araştırmanın örneklemini bu alanı temsilen tesadüfi olarak seçilen 100 kadın girişimci oluşturmuştur. Çalışmanın verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Çalışmada kullanılan başlıca analizler betimleyici istatistikler, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ve tek yönlü varyans analizleri (Anova) şeklindedir. Araştırmanın sonucunda kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları en büyük sorunun bilgi ve tecrübe eksikliği, sermaye ve yer temini olduğu tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunun ise borç ödemeleri, uygun krediye ulaşamamaları, tedarikçi ilişkileri ve bürokratik işlemler olduğu bulgulanmıştır.

Çetindamar, D., (2003). ‘‘Türkiye’de Girişimcilik, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği’’ adlı basın bülteninde girişimciliğin ne demek olduğunu tanımlayarak girişimcilik, risk alma, fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tümüne verilen addır şeklinde yorumlamış ve bu nedenle hem şirket açma süreci, hem de yenilikler yapma süreci girişimcilik kapsamına alarak girişimcilik hakkında bilgiler vermeye çalışılmıştır.

Durak İ. (2011). ‘‘Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması’’ isimli çalışmasında işsizlikle mücadelede pasif bir politika aracı olan işsizlik sigortası yaklaşık 10 yıldır Türkiye’de uygulanmakta olup başarılı bir uygulama örneği olan işsizlik sigortası son yıllarda aktif istihdam sağlayıcı araç olarak da kullanılmaya başlanmıştır. İşsizlik sigortası fonunun mali yapısı başarılı ve şeffaf bir şekilde işletilmektedir. İşsizlik sigortası fonu varlığı iyi durumda olduğundan işsizlik sigortasından yararlanma koşullarının kolaylaştırılması yararlı olacaktır. İşsizlik sorunu ciddiyetini koruduğundan gelecek yıllarda da aktif istihdam politikaları için işsizlik sigortası fonu kaynakları kullanılacaktır. Bu çalışmada Türkiye’de işsizlik sigortasının bugüne kadar gelişimi hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Ecevit, Y. (2007). ‘‘Türkiye’de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım’’ adlı çalışmasında girişimsel etkinlik; kültürel değer ve inanç farklılıkları nedeni ile ülkelerdeki davranış standartlarından biri olabilir veya olmayabilir. Çünkü bir kültürde önemli görülen bir değer, diğer kültürde önemli görülmebilir. Girişimciliğin, bireyin inanç ve tutumlarıyla ilişkili bir kavram olduğu göz önünde bulundurulursa, kültürün girişimci olmayı belirleyen önemli bir etken olduğu daha net bir şekilde görülebilir. Girişimcilik açısından kültürün önemi şu metaforla açıklanabilir: ‘‘Bir balık suya olan ihtiyacını susuz kaldığında anlar. Balığın suya olduğu gibi, bizim de kültüre ihtiyacımız vardır. O bizi besler, biz onun

sayesinde yaşar ve nefes alırız.” şeklinde kültür ile girişimcilik arasındaki etkileşimler anlatılmaya çalışılmıştır.

Ecevit Y. (2010). “İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” isimli el kitabından oluşan çalışması Türkiye’de katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi projesi kapsamında hazırlanan bir dizi tematik haritalama ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) izleme göstergeleri geliştirme çalışmalarına yol göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Söz konusu proje 2013-2017 tarihleri arasında, çok sayıda kişi ve kurum ile yapılan yoğun toplantılar ve görüş alış verişi ile şekillenmiş olup bu görüşmeler üzerinde birleşilen ortak görüş, TCE politikalarının Türkiye’de geldiği noktada bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını geliştirmenin gerekliliği olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Gerber, M. E. (2001). “Girişimcilik Tutkusu” adlı çalışmasında ekonomik gelişmenin sağlanmasında ve toplumsal refahın artırılmasında önemli bir etkiye sahip olan girişimcilik, risk alarak yeni bir iş kurup üretim yapma ve yenilik ile kurulan işletmeyi geliştirme sürecidir. Güçlü ve sağlam temelli bir ülke ekonomisinin şartlarından biride kıt kaynaklarını en verimli şekilde kullanarak üretime dönüştürmektir. Bu durum dışa bağımlılığı azaltarak, sermayenin ülke içinde kalmasını ve yeni yatırımların önünün açılmasını sağlayacaktır. Bunu sağlayacak olan da üretim faktörlerinden bir tanesi de girişimcidir şeklinde girişimcilik tutkusu hakkında açıklamalarda bulunmaya çalışılmıştır.

Gülçubuk B., Merve Bozdemir ve Zeki Bayramoğlu (2021). “Kırsal Alandaki Kadınların Girişimci Niteliklerinin ve Girişimcilik Becerilerinin Belirlenmesi: Konya İli Araştırması” adlı çalışmada Kalkınma sürecinin başarılı olabilmesi için beşeri sermayenin yarısını oluşturan kadınların işgücü piyasalarına aktif katılımının sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Toplum oluşturulan bireylerin beklentileri, sahip oldukları bireysel nitelikleri ve becerileri işin başarıya ulaşmasını sağlarken kalkınma sürecini de doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle kırsalda önemli bir işgücü potansiyeline sahip olan kadınların girişimci niteliklerinin ve girişimcilik becerilerinin tespit edilmesi amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Amaca yönelik olarak gerçekleştirilen çalışma kapsamında kırsalda yaşayan 106 kadımla görüşülmüştür. Kadınların girişimci nitelikleri ve girişimcilik becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada; girişimcilik becerilerinin bireysel nitelikleri açıklamadaki başarısı %50,90 olarak tespit edilmiştir. Bireysel nitelikleri temsil eden faktörler arasında girişimcilik faaliyetlerinin gerçekleştirmelerini engelleyen en önemli

faktör “sosyal kontrol odağı” olarak belirlenmiştir. Sosyal kontrol odağı; kadınların kaderci yapısını ortaya çıkarmakta ve girişimciliğin eyleme dönüşmesini engellemektedir.

Güldal D. (2006). “Kadın Yöneticileri Motive ve Demotive Eden Faktörlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezi olan çalışmasında, günümüze bakıldığında kadının yaşam içerisinde konumunun toplumsal, ekonomik, siyasal vb. pek çok alanda farklılaştığını gözlemlemekteyiz. Yaşam içerisinde aktif bir rol üstlenen kadın birçok konuda karar veren kişi tanımlamasını üstlenmektedir. Kadının çalışma hayatına girişi sanayi devrimiyle birlikte gerçekleşmiş olup, ilerleyen zamanlarda yönetici konumuna yükselebilmeyi başarmışlar. Fakat bu konuma gelebilen yani yönetici olabilen kadın sayısı maalesef ki oldukça azdır. Yönetici olmayı başarmış kadınlar toplum içerisinde birçok önyargıyla mücadele etmek durumunda kalmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe eğitilmiş kadınların sayısı arttıkça şirketlerde yönetici kadın sayısı da artmaktadır. Yönetici konumuna yükselirken engellerle mücadele eden kadınlar bu engeller karşısında motivasyon düşüklüğü yaşıyor olabilmektedirler. Uluslararası rekabet ortamında şirketler için çalışanların yaptıkları işe motive edilebilmesi önemli olduğu gibi yöneticilerin motivasyonu da oldukça önemlidir. Kadınların başarılı bir yönetici olabilmeleri için kadın yöneticileri motive ve demotive eden hususların belirlenmesi gereklidir. Bu çalışmada kadın yöneticileri motive ve demotive eden hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Gürol, Mehmet Ali (2000). “Türkiye’de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi: Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler” adlı çalışmada dünya toplumları yüzyıllar boyunca kadını sosyal ve ekonomik yaşamın dolayısıyla çalışma yaşamının dışında tutan bir anlayış benimsemişlerdir. Oysa günümüz dünyası büyük bir hızla değişmektedir. Teknolojik değişimin başladığı 1970-1980’li yılların yarattığı değişimlerden birisi de kadınların girişimcilğe uygun olduklarının keşfedilmesidir. Ancak her alanda olduğu gibi kadınlar girişimcilik sürecinde de çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Çalışma, kadın girişimcilerin girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunlarla baş etme yollarını, beklenti öneri ve fırsatlarını anlatmayı amaçlamıştır.

İlter B. (2008).”Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: KAGİDER Örneği”, isimli doktora tezi olan çalışmasında, Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)’nin etkisini irdelemektedir. Bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde girişimcilik kavramına genel bir bakış, girişimcilik çeşitleri ve girişimcilik aşamaları konuları ayrıntıları ile ele alınmıştır. İkinci bölümde, girişimcilik sürecinde

girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulacaktır. İlk aşamada genel olarak karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Daha sonra kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve karşılaşılan sorunlarla baş etme yolları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise, KAGİDER üyesi kadın girişimcilere yönelik anket çalışması uygulanmıştır. Bu bölümde ankete bağlı olarak elde edilen bulgular istatistikî programlar yardımıyla değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

İraz, R. (2005). ‘‘Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ’ler’’ isimli kitabında yaratıcılık ve yenilikçilik son yıllarda sıkça kullanılmaya başlayan kavramlar arasında yer almakta olduğunu yaratıcı olmak ve yenilik yapmak bir girişimcinin en temel özelliklerinin arasında yer almasının yanı sıra, bu özelliklere sahip olan organizasyonlar da kendilerinin hızla değişen Şartlara uyarılma ve rekabet üstünlüğü elde etme imkânına kavuşması gerektiğini anlatmaktadır. Günümüzde sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın en önemli aracı olarak görülen KOBİ’lerin en önem özelliği yaratıcı ve yenilikçi bir düşünce sistemine ve girişimciliğine sahip olmaları hakkında kitabında bilgiler vermiştir.

Kaygın, E., Güven B. (2015). ‘‘Güçlü Kadınlar: Türkiye’de Kadının Girişimciliği’’ adlı çalışmasında kadın girişimcilerin demografik özelliklerini belirlemek, kadın girişimcilerin iş ve yaşam doyumlarını demografik değişkenlere göre incelenmiş ve iş doyumunu ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Kızılaslan, Nuray ve Asiye Ymanoğlu (2010). ‘‘Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile İçi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği’’ adlı çalışmada kırsal kalkınma son yıllarda uluslar üstü kuruluşlarca hem akademik düzeyde hem de uygulamada bir hayli önemsenen bir konu olmaya başlamıştır. Kırsal kalkınma sadece kırsal alanda kişi başına düşen gelir düzeyinin artması değil, aynı zamanda kırsal nüfusun yaşam standartlarının da iyileşmesidir. Kadınlar kırsal ekonominin kalkınmasında temel potansiyeldir. Dünya nüfusunun yaklaşık yarısının kadınlardan meydana gelmesi ve toplam işgücünün yaklaşık üçte birini kadınların oluşturması bunda önemli etkindir. Dünya Bankası, sosyal kalkınma programlarının anahtar unsurunun ‘‘kadınların güçlendirilmesi’’ olması gerektiğini ifade etmektedir. Kadınlar ekonomik ve sosyal olarak güçlendikleri zaman gelişim için potansiyel güç olacaklardır. Tarih geçmişte kadınların rolünü dikkate almadan hazırlanan kırsal kalkınma programlarının başarısız olduğunu göstermiştir. Bunun farkına varan ülkeler kadınların kendini geliştirebilmesi için organizasyonlar ve enstitüler kurarak onların toplumda sosyal, politik ve ekonomik durumlarını iyileştirmişlerdir. Sosyal, kültürel, politik ve ekonomik

olarak güçlenen kadınlar kırsal kalkınmada daha etkili rol oynamışlardır. Bu çalışma kırsal kalkınmada kadının rolüne ışık tutmaktadır.

Narin, M. A. Marşap ve M. A. Gürol (2006), “Global Kadın Girişimciliğinin Makzasyonunu Hedefleme: Uluslararası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma” adlı çalışmada altyapı ve ona paralel olarak üstyapıda meydana gelen değişiklikler sonucu ataerkil aile yapısının dönüşüme sahne olması ve erkek-egemen düzenin gücünü yitirmesi ile günümüz toplumlarında kadının konumu ve rolündeki farklılaşmalar belirgin hâle gelmiştir. Kadının iş yaşamında ve özellikle girişimcilik alanında etkinliği artmıştır. Ancak bazı ulusal ve uluslararası gelişmeler, dolaylı ve dolaysız olarak, kadının bu yöndeki başarısını sınırlamaktadır. Sivil toplum örgütleri; kadının gelişimine ilişkin görünürdeki bütün çaba ve söylemleri ile ellerindeki bütün maddi ve manevi olanaklara karşın, çok kısıtlı bir biçimde etkin olabilmektedirler. Ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin etkili işbirliği sonucu kadın girişimciliğini destekler nitelikte uluslararası düzeyde bir örgütlenme ve ağ oluşturamamaları, kadın girişimcinin ulusal alandaki çabalarının uluslararası bir platforma taşınmasına engel teşkil etmektedir. Bu çalışmada, öncelikle geçmişte ve günümüzde ücretsiz ve ücretli işgücü olarak kadının konumu, daha sonra 1980’li yıllardaki gelişmeler ve kadın girişimciliğinin ivme kazanması, en son olarak da kadın girişimciliğinin gelişiminde uluslararası örgütlenme ve küresel ağ üzerinde durulmuştur.

Önder, N. (2013). “Türkiye’de Kadın İşgücünün Görünümü” adlı çalışmada kadın işgücünün işgücü piyasasındaki durumu, işgücü piyasasına katılımları ve çalışma koşulları açısından özel bir çalışmayı gerektirmektedir. Kadın işgücü, Sanayi Devrimi’nden itibaren düşük ücretli işgücü olarak kabul edildiğinden; ekonomik kriz, çalışma koşullarının gelişmesinde olumlu bir etki yaratmadan kadın işgücüne katılım oranlarını artırdı. Kadınları işgücüne katılma konusunda caydırıcı unsurlar da çalışma sırasında karşılaştıkları sorunlar olmuştur. Bu faktörler temel olarak ekonomik ve sosyal olarak sınıflandırılabilir. Ekonomik faktörler olarak düşük fiyatlar ve sosyal güvence eksikliği gösterilebilirken, sosyal faktörler yetersiz eğitim, toplumsal cinsiyet perspektifi, ataerkil zihniyet olarak özetlenebilir. Yukarıda belirtilen faktörlere ek olarak, Kadınların iş dünyasında yükselmelerini engelleyen cam tavanlar gösterilecek. Bu çalışmada yukarıdaki konular üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Soysal, A. (2010). “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında son yıllarda, kadınların, çalışma hayatına büyük oranda katılması ve daha aktif rol alarak girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaları, gelişen ekonomiler

için “stratejik” bir öneme sahiptir. Çünkü iş dünyasında zengin olmanın, kullanılmayan potansiyeli etkin hale getirmenin ve yeni iş sahaları oluşturmanın yolunun, kadınların girişimciliğinin teşvik edilmesinden geçtiği gerek akademik çevrede, gerekse iş dünyasında ifade edilmektedir. Yapılan çalışmalarda kadın girişimcilerin kişisel karakteristikleri; dinamik, bağımsız, özgüvenli, rekabetçi ve amaç yönelimli olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kadınların ekonomik hayatta erkeklerin yanında yer almalarını sağlayacak politika ve projelere öncelik verilmesi ile onları ekonomik ve sosyal gelişmeye önemli katkılar sağlayan potansiyel güç haline getirmek mümkündür. Bununla birlikte kadınların, girişimcilik faaliyetlerinde önemli engellerle karşılaştıkları ve oldukça zorlandıkları ifade edilebilir. Bu çalışma, girişimciliğin hız kazandığı günümüz dünyasında, Türkiye perspektifinden, kadınların girişimcilik faaliyetlerinde karşılaştıkları engelleri ve yaratacakları fırsatları kuramsal bir çerçevede ele almayı amaçlamaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bir ülkenin kalkınması, en geniş anlamda o ülkedeki insanların yaşam standartlarının artırılmasını ifade eder. Ülke insanların eğitimi ve gelişimi kalkınma için en önemli yatırım olarak ele alınabilir. Kırsal kesimde hayatını sürdüren insanın yaşamsal değerlerinin artırılması ve ekonomik, çevresel, iletişim durumunun kırsal girişimcilik temelinde güzelleştirilmesi, girişimciliğin insanlara iyi gösterili teşvik edilmesi kırsal kalkınma çalışmalarının gerekliliğindedir. Ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına göre kadına yüklenen roller ve kadından beklentilerde değişiktir. Sağlıklı, eğitilmiş, kültürlü bir toplum hem kalkınmanın hem de verimliliğin kaynağı olmaktadır. Dünya ülkelerinde kadınlar nüfusun %50'sini oluşturup tek kırsal değil üretim sektörünün her alanında her ayağında önemli katılımlarda bulunmaktadır fakat erkekler ile hiçbir zaman aynı payı alamadıkları her alanda görülmektedir. Türkiye’de çalışma yaşamında özellikle ele alınması gereken grupların başında da tarımda çalışan kadınlar gelmektedir. Kadınlar tarımsal işlerde üreten, değerlendiren, pazarlayan, ev içi rolleri açısından da tüketen bireyler olarak önemli rollere sahiptir (Kadın Çiftçiler TZOB, 2004).

Kadınların iş hayatındaki ağırlıklarının artışı 1980’lerden itibaren hissedilmeye başlansa da, iş hayatına girmeleri çok eski yıllara dayanmaktadır. Başlarda kadınlar sadece kendilerine özgü mesleklerde çalışıyor olsa da günümüzde aldıkları eğitim ve bilgileri doğrultusunda her türlü mesleği icra edebilmektedir (Önder, 2013).

Günümüzde girişimcilik ve kadın girişimciliği alanlarında (yeni gelişmeler olsa da kadınların iş yaşamında olmasına engel olan) yapılan birçok çalışma ile elde edilen gelişmelere rağmen kadınların iş sahibi olmasında birçok güçlük yaşanmakta, kırsal alanda aktif rol almaları adına birçok sorun çözüm bulmayı beklemektedir. Tüm dünya ülkelerinden genelde yayım sektörünün kaynakları ve zamanlarının yalnızca %5 kadar ufak bir bölümünde kadınlar yer almaktadır. Bu şekilde kadınların yeterince bu kaynaklara ulaşamaması kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden istedikleri kadar yararlanamadıklarını, yani girişimcilik ve kırsal alanda girişimcilik yönünden negatif anlamda bir engel durumu göstermektedir (Swanson ve ark.1990). Genellikle ülkelerde kırsal alanda hayatlarını sürdüren kadınlar, genellikle ya kırsal alanda ücretsiz aile işçisi ve ya iş gücü emeği fazla alanlarda ucuz emek olarak görülüp çalıştırılmaktadır. Kırsal kesimdeki kadın tarımsal üretimin ve ev işlerinin beraber yürütülmesi, toplumsal alandaki statü yerinin düşüklüğü, birlikte hareket için örgütlenmenin olmaması ve eğitim düzeyinin düşük kalması, kısmi aktif olarak çalışma koşullarının bulunmaması ve başta sosyal güvenlik olmak üzere çalışma yaşamı ile ilgili yasal mevzuattaki eksiklikler, önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldırak ve ark.2013).

Bu sorunların çözülmesi ile kırsal alandaki aktif rol alan kadın girişimci sayısı daha fazla olması sağlanabilecektir. Bu araştırma ile amaçlanan kırsal alanlarda faaliyette bulunan girişimci kadınların demografi özelliği, neden girişimci olmak istedikleri, işletmelerini kuranların ve işlerini yürütenlerin yaşadığı zorlukları ve kırsal alanda kadın girişimci olarak yaşadıkları sorunlara özgü çözüm yollarını ortaya çıkartmak ve bu konuda daha sonra yapılacak çalışmalar için bilgi birikimine katkı sağlamaktır. Son olarak Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde faaliyet gösteren kadın girişimciler üzerinde yapılan anket çalışması olan araştırmaya, araştırma sonucunda elde edilmiş olan bulgulara ve genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Çalışma, araştırma bulgularının değerlendirildiği sonuç bölümü ile sona ermektedir.

1.3. Araştırma Bölgesinin Genel Özellikleri

Edirne İli Meriç İlçesinin doğal sınırlarını güneydoğu ve güneyde Ergene Irmağı, batı ve kuzeyde de Meriç Irmağı çizer. Meriç İlçesi Edirne İl'inin güneyinde olup, kuzeyini ve doğusunu Uzunköprü ilçesi, batısını Türkiye -Yunanistan hududunu teşkil eden Meriç nehri, güneyini Uzunköprü ve İpsala İlçeleri çevrelemektedir. Meriç İlçesinin yüzey şekli tepelerden, geniş düzlüklerden, yassı sırtlardan, küçük vadilerden ve dere ovalarından meydana gelmiştir. Bu yüzey şeklinin üzeri bozkırlar, fundalıklar ve yamaç ormanlarıyla

kaplıdır. İlçenin dört bir yanı meşe ormanlarıyla kaplıdır. İlçenin güney doğu yamaçlarına bakınca insanın ferahını arttıran meşe ve gürgen ormanlarıyla kaplıdır. Kuzeyi düz sırtlardan oluşmaktadır.

Meriç İlçe toprakları akarsular arasındaki dalgalı düzlükler ve ovalardan oluşur. Deniz seviyesinden yüksekliği, ortalama 34 metredir. En yüksek noktası 133 metredir. Az gelişmiş, sürekli olarak göç veren ve küçük bir sınır yerleşmesi olan Meriç kasabası, il merkezi Edirne'ye 89 km uzaklıktadır.

Meriç Nehri, ilçenin kuzey batı kısmından akmaktadır. Aynı zamanda ülkemizin Yunanistan'a olan sınırını çizmektedir. Güney Doğusunda ise Ergene Irmağı akmaktadır. Meriç Nehri boyunca ilçeye bağlı olan köyler şu şekilde sıralanmaktadır. Serem Köyü, Akçadam Köyü, Rahmanca Köyü, Hasırcıarnavut Köyü, Karayusuflu Köyü, Alibey Köyü, Nasuhbey Köyü, Umurca Köyü, Kadıondurma Köyü, Subaşı Beldesi, Küplü Beldesi ve Adasarhanlı köyü Meriç Nehri yamaçlarına kurulmuşlardır. İlçe merkezine en uzakta bulunan Akçadam ve Serem köyleridir. Umurca Köyü, Meriç Nehri ile Meriç deresinin birleştiği kuzey yamacında kurulmuş olup toprakları Meriç Nehrine doğru uzanmaktadır. Meriç İlçesine bağlı Ergene Nehri yamaçlarındaki köyler ise şu şekilde dizilmişlerdir. Ergene Nehri'ne 1 km uzaklıkta Yakupbey Köyü, Paşayenice Köyü, Akıncılar Köyü, Saatağacı Köyü, Yenicegörece Köyü, Küçükaltıgaç Köyü ve Büyükaltıgaç Köyü ile Adasarhanlı Köyü yer almaktadır. Küçükaltıgaç ve Büyükaltıgaç köyleri Ergene Nehri'ne bir kilometre uzaklıkta kurulmuşlardır. Diğerleri nehre bitişik olarak yer almaktadır.

Meriç İlçe halkı geçimini tarımdan sağlar. Yetiştirilen başlıca tarımsal ürünler pirinç, buğday, ayçiçeği, yerfıstığı ve baklagillerdir. Az miktarda elma, üzüm, armut, karpuz, kavun, susam ve arpa yetiştirilen ilçede hayvancılıkta yapılır. İlçede çeltik atölyeleri ile peynir imalathaneleri vardır. İlçe halkının geleneksel el sanatı sepetçiliktir (Anonim 2022).

Anket kapsamına alınan Alibey Köyü Edirne İlinin Meriç İlçesine bağlı bir köydür. Köy Meriç İlçe merkezine 11 km uzaklıktadır. Köy Meriç'in kuzeybatısında, Yunanistan sınırı ve sınırı oluşturan Meriç Nehri kenarındadır. Alibey Köyün nüfusu toplam 210 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun 105' i kadın 105' i erkektir. Köyün iklimi, Trakya Karasal iklimi etki alanı içerisinde. Köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Köyde, ilköğretim okulu vardır ancak kullanılmamakta, taşınmalı eğitimden yararlanılmaktadır. Köy halkının sosyal yapısı klasik Trakya yapısına uygunluk göstermektedir. Köyün hem içme suyu

şebekesi hem de kanalizasyon şebekesi vardır. PTT şubesi ve PTT acentesi yoktur. Sağlık ocağı yoktur. Sağlık evi vardır fakat personel olmadığı için kapalıdır. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır. (Anonim 2022).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırma materyali, birincil ve ikincil veri kaynaklarından elde edilmiştir. Mevcut durumun ortaya konulması amacıyla yapılan betimleyici ve nitel birçok araştırma ile girişimcilik yolunda faaliyet gösteren kadınların karşılaştıkları sorunlar araştırılmış ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tez konusu ile ilgili literatürler ve genel bilgiler (Edirne Meriç İlçesi Alibey Köyü'nün durumu, girişimcilik potansiyeli, kadın girişimciliği vb.) derlenmiş irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın birincil verileri Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü yerleşim ünitesinde yaşayan kadınlarla tam sayım yöntemiyle uygulanan anket, gözlem ve mülakat yoluyla elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ayrıca köy ve bölgedeki nüfuslu kişilerle (muhtar, koop. Başkanları vb.) yapılan görüşmeler ve gözleme dayanan veriler de değerlendirilmiştir.

2.2. Yöntem

Bu bağlamda Edirne İli Meriç İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden elde edilen bilgiler araştırmaya ışık tutmuştur. Meriç İlçesinin merkez ilçe, 2 belde ve 21 köy yerleşim ünitesinden oluştuğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda kadın nüfus oranının erkek nüfusu ile aynı olduğu, gözleme dayanarak elde edilen kadın nüfusunun girişimcilik potansiyelinin yüksek olduğu olgusunu da göz önüne alarak tez çalışma alanı olarak Alibey Köyü belirlenmiştir.

Şekil 2.1. Meriç İlçesi Köy Nüfusu Cinsiyet Dağılımı

Sıra No	Merkez/Belde Köy Adı	Nüfusu	Erkek	Kadın
1	İlçe Merkezi	2.953	1.578	1.375
2	Subaşı Beldesi	1.952	1.003	949
3	Küplü Beldesi	2.317	1.192	1.125
4	Adasarhanlı Köyü	877	448	429
5	Akça dam Köyü	504	262	242
6	Akıncılar Köyü	122	62	60
7	Alibey Köyü	210	105	105
8	Büyükaltağaç Köyü	609	306	303
9	Hasırcıamavut Köyü	375	181	194
10	Kadı dondurma Köyü	674	337	337
11	Karahamza Köyü	115	56	59
12	Karayusuflu Köyü	274	143	131
13	Kavaklı Köyü	366	170	196
14	Küçükaltağaç Köyü	274	138	136
15	Küpdere Köyü	122	67	55
16	Nasuhbey Köyü	262	118	144
17	Olacak Köyü	159	78	81
18	Pasayenice Köyü	87	47	40
19	Rahmanca Köyü	246	122	124
20	Saatağacı Köyü	136	69	67
21	Serem Köyü	294	136	158
22	Umurca köyü	268	137	131
23	Yakupbey Köyü	132	68	64
24	Yenicegörüce Köyü	353	172	181
İLÇENİN TOPLAM NÜFUSU		13.681	6.992	6.689

Kaynak: TÜİK (2019)

Çizelgede görüleceği gibi, Edirne İli Meriç İlçe Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğünün görüşleri de alınarak her köyün sosyal ve ekonomik yapısına bakılıp yerleşim üniteleri içinde girişimcilik açısından aktif roller alan ve erkek-kadın nüfusunun eşit olduğu Alibey köyünün kadınlarının araştırma kapsamına alınması uygun görülmüştür. Bu bağlamda Alibey köyünde yaşayan 105 kadın üreticiden anket uygulandığı dönemde köyde ikamet eden ve köy dışında ise de ulaşılabilen toplam 75 kadın ile anket yapılabilmüştir.

Elde edilen veriler SPSS paket programında değerlendirilmiş tablolar oluşturulmuştur ve bunlar gözlem ve mülakat ile elde edilen veriler ile birlikte değerlendirilmiştir.

3. GİRİŞİMCİ ve GİRİŞİMCİLİK

3.1. Girişimci

Müteşebbis yani girişimci kelimesi teşebbüs kelimesinden gelmektedir. Teşebbüs ise, "şebbs" Arapça da yapışkan anlamına gelen kelimedenden üretilmiştir. Teşebbüs yapışmak, tutunmak, tuttuğunu bırakmamak anlamlarında kullanılmaktadır. Girişken veya girişimci kavramı, inisiyatifini göstererek cesaretle hareket ederek bir işe başlayan, giriş yapan, bir işe elini atan sorunu çözmeye konusunda atak olan bu yolda ilerleyen kişidir (Durak, 2011).

Orta Çağ'da ilk kez adlandırılan girişimci olarak Türkçe'ye çevrilen Fransızca kelime "entrepreneur" *entreprenre*'den dilimize geçmektedir ve anlamı bir şeyi yapmaya başlayan kişi, iş yapan kişidir (Hansoy, 1999). Fransız bilim adamları Cantillon ve Say'a göre girişimci ekonomiye yön veren iki farklı kişi (tüketici ve tedarikçi) arasında yer alan ve işin merkezinde olan, asıl işi (üretimi) sağlayan dinamik bir kişidir (Caird, 1991). Buradan yola çıkarak "satıcı ve müşteri/alıcı arasında yer alan birisi" olarak adlandırılan girişimci, kelimenin gerçek anlamında "başaracağı inancı ile risk üstlenen kişi" olarak tanımlanabilir (Gürol, 2000).

Girişimciliğin çok anlamlı olmasından dolayı birçok tanımlama yapılmaktadır. Girişimci; ticaret, sanayi gibi alanlarda sermaye koyarak bir işi yapmaya girişen kâr amacıyla riski üzerine alan kişidir. Girişimci mal ve hizmet üretebilmek için bütün üretim öğelerini en iyi koşullarda bir araya getirir. (TDK, 2020). Girişimci ruhuna sahip olan kişiler çok sıradan gözükken olayları bile yaşamları boyunca çok önemli bir duruma dönüştürebilir. Girişimci kişiler, geçmişte takılı kalmak yerine gelecekte yaşar ve toplumun vizyon sahibi üyeleridir (Gerber, 2001).

Girişimci tanımı, R. Cantillon'dan sonra Jean Baptise Sar tarafından araştırıp ilerleterek, girişimcinin, üretim girdilerini örgütleme ve yönetme becerisine sahip olması ile birlikte risk üstlenmesi gerekliliği üzerinde durduğu görülmektedir. Bu araştırmalar ile birlikte ek olarak, daha sonra, Joseph A. Schumpeter girişimcinin cesur olma, yenilikçi ve dinamik olma gibi karakter özelliklerine dikkat çekmektedir. Schumpeter'in araştırmalarında girişimcilik, yeni ürünler, yeni hizmetler, yeni süreçler, yeni arz kaynakları ve yeni pazarlar yaratmak için yeni kaynakların yaratılması vb. konuları üzerinde durarak yenilik yaratma ve teknolojik buluşlar ile girişimcilik kavramını açıklamaya uğraşmış, üzerinde durmuştur. Schumpeter'in bakış açısında girişimci, toplumda değişimlere açık olan değişimler yaratabilecek kişi ve kurumlar olarak açıklanmaktadır (Dean, 1993).

Girişimci, riziko almaktan çekinmeyen, yeniliklere aleni olarak ilgisi olan, fırsatları kovalayan yenilik geliştirme gayreti içinde olan, fikir üreten, cesaretli olan ve fikrini hayata geçirme koşul ve olabilecekleri geliştiren, araştıran kişilerdir. Girişimcilik yolunda bu karaktere sahip insanları diğer kişilerden ayırt eden özellikleri a) Kişisel özellikler, b) İletişim özellikleri ve c) Sosyo-ekonomik özellikler olmak üzere üç başlık altında toplamak mümkün olur. (a) Kişisel özellikleri bakımından girişimciler duygudaşlık yeteneği yüksek olarak kendilerini başkalarının yerinde görebilen, katı inanç ve davranışlara sahip olmayan, cesur davranışlarda bulunabilen, gerçek olan şeylerle ilgilenen, değişime karşı uyumlu olan, yaptığı işlerde bir sonuç almak isteyen kişilerdir. (b) Girişimci karakter özelliklerine sahip olan insanları diğer kişilerden ayırt eden iletişim özellikleri ise, genel olarak girişimciler sosyal alanlarda daha fazla aktif olan, sınırların ötesinde olanlara ilgi duyan, sosyal sistemle daha iyi bütünleşmiş, seyahat eden, yani dışa dönük sosyal, aktif, açık kişilerdir. Girişimciler kurum ve kuruluşlar ile sıkı iletişim kurar, dışarıya dönük iletişime açık, kitle iletişim araçlarını daha fazla izlerler ve kişiler arası ilişkileri güçlüdür. Girişimciler daha fazla bilgi arayan, daha fazla fikir önderliğine sahip olan ve geleneksel normlardan çok modern, gelişmiş normlara açık olan, ilgi duyan kişilerdir. Kuşkusuz girişimciler için yukarıda sıralanan kişisel ve iletişim özelliklerine eklenecek daha birçok özellikler de sıralanabilir. Girişimcilerin (c) sosyo-ekonomik girişimci kişilik özellikleri ise yüksek alanda statü sahibi, daha eğitilmiş ya da okuma yazma oranı yüksek, yüksek bir sosyal statüye ulaşma mücadelesinde olan, risk almaya pozitif kişiler, büyük işletme sahipleri, daha ticari-ekonomik ve pazarlamacı konuma sahip, kredi almaya yatkın yani cesaretli insanlar olarak sıralayabiliriz (Gürel ve Şenel, 2010).

Yukarıdaki tanımlamalardan da görüleceği gibi girişimcilik kavramını bir tek tanımla açıklamak imkânsızdır. Bu da girişimciliğin sürekli değişen, gelişen bir kavram olduğunu gösterir. Girişimci tanımı, birçok bileşenle birlikte çevresel ortama göre de şekil almaktadır.

Girişimciler ülkelerinin ekonomik sistemleri içerisinde; yeni işler geliştirmekte, buluş yaparak araştırmaya yapmaya ve ekonomik büyümeye yardımcı olmak için çalışmaktadırlar (Tekin, 2004). Bunlar ile birlikte girişimcilerin üretecekleri mal ve hizmetler farklı insanlara seçenek olarak sunulurken potansiyel pazarların oluşmasının da önünü açmaktadırlar. Yeni teknolojiler kullanılmaya teşvik edilerek mevcut durumun gelişmesiyle girişimcilerin kâr marjlarını artırabilme güdülerini ürünlerinde yenilikler yapma ihtiyacını doğurmuştur (Ünal, 2009).

3.2. Girişimcilik

Girişimcilik, içerisinde pek çok fakt6r6 barındırması sebebiyle, çok y6nl6 ele alınması, incelenmesi gereken bir olgudur. 6nk6 girişimcilik doğrudan girişimcinin kendisiyle, onun kurduğu veya devam ettirdiği 6rg6tle ve hem girişimcinin hem de firmanın içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik, k6lt6rel, fiziki vb. Çevreyle bir b6t6nd6r (İyicil, 2006).

Kavram olarak girişimcilik (entrepreneurship), bir girişimci olma fiili anlamına gelirken, Fransızca'daki "6stlenmek-girişmek; fırsatları kovalamak; yenilik ve bir iş başlatma yoluyla ihtiyaç ve istekleri yerine getirmek" anlamlarını ifade eden "entreprendre" kelimesinden t6retilmiştir (Burch, 1986). G6n6m6ze bakıldığında 6lke ekonomileri dikkate alındığında girişimcilik oldukça 6nemli bir kavramı ifade etmekte olup, girişimciler, iş hayatının ve kalkınmanın lokomotifi olarak kabul edilmektedirler (Tekin, 2004; Yıldıırım, 2008).

Girişimcilik, iktisadi mal ve hizmet 6retimi için 6retim fakt6rlerinin bir araya getirilerek, ekonomik fırsatların değerlere d6n6řt6r6ld6đ6 organizasyonun oluşturulmasıdır. Gerekli zaman ve emeğin ortaya koyulmasıyla finansal, psikolojik ve sosyal riskler alınarak parasal kazanç ve kişisel tatmin elde edilen farklı eylemler ortaya koyulmasıdır (Arıkan, 2004).

Girişimcilik konusu hakkında muhakkak ki sınırlı bir g6r6ře sahip insanlar tarafından girişimcilik genel anlamıyla para kazanmak bir kazanç sağlamak amacıyla iş kurabilmek amacıyla girişilen bir iş şeklinde tanımlansa da, bir tek amacının para kazanmak olduğunu belirtmek doğru olmaz. Yaşanılan toplumda fayda sağlamak, değişimlere 6n ayak olabilmek, insanların toplumsal yaşamına yeni farklı şeyler kazandırmak girişimcilikle alakalı pozitif durumlardır. Girişimciliği birçok farklı şekilde tanımlamak uygundur; Hizmet yeni şeyler yaratmak amacıyla, bu hizmet ve yeni 6retilen malların satışını sağlayarak para kazanıp kar elde edip maddi kazanç sağlanmasına ticari girişim denir. Bir başka çeşit olan i girişimcilik ise, 6reten insanların kurumsal bir yapı içerisinde buldukları firmadan ayrılmadan proje ve çeşitli fikirler g6n y6z6ne çıkarmasıdır. Sosyal girişimcilik ise toplum içerisinde olan sorunlara 6z6m arayan, topluma olumlu anlamda pozitif yaklaşım sağlayan ve ya uğraşan kişi ve kuruluşlardan sorunları ortadan kaldırmaya çabalayan kişilerden oluşan girişimcilik t6r6d6r. Sanal girişimcilik ise 6reten toplumlarda zamanla daha fazla 6nem kazanan yaygın

girişim türlerinden biridir. İnternet siteleri aracılığı ile girişimcilik faaliyetlerinin yerine getirilmesidir.(Aktaş, 2011)

Girişimciliği çok sayıda farklı farklı tanımı bulunmaktadır. Girişimcilik kavramı hem işletmecilik literatüründe hem de iktisat literatüründe kullanılmaktadır. Birçok araştırmacı girişimciliği, küçük işletme kurulması ve bunların yönetilmesi ile özdeşleştirmiştir. Bazı yazarlar ise girişimciliği, risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları değerlendirme ve tüm bunların hayata geçirilme süreci olarak adlandırmaktadır. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere bu tanımlar girişimciliği açıklamak adına yetersiz kalmaktadır. Genel olarak girişimcilik; ortaya çıkan fırsatlardan yararlanma veya yeni fırsatlar yaratabilme amacıyla üretimin girdilerini örgütleme yeteneği ve risk alma özellikleriyle bağdaştırarak çığrtıya dönüştürmek olarak tanımlanabilmektedir (Tosunoğlu, 2003).

1982-1992 yılları arasında girişimcilik ile ilgili ‘‘Girişimcilik Tanımları’’ adlı bir çalışmada, girişimci ve girişimcilik ile ilgili bulunan 77 tanımlama da en az 5 kere kullanılmış olan 15 anahtar sözcük grubu tespit edilmiştir. Bu kelime grupları; risk alma/risk yönetimi/belirsizlik başlatma/bulma/yaratma, yenilik/yeni ürünler/yeni pazar, yeni işletme, fırsatların peşinden koşma, kar arzusu/kişisel fayda, değişim yaratma, değer yaratma, yönetim, strateji oluşturma, üretim yolları ve kaynaklar, büyüme arzusu, sahiplik, sahiplik/sorumluluk/yetki ve girişimdir. (Müftüoğlu, 2004). Çalışma sonucunda oluşturulan bu tespitten yola çıkarak girişimciliğin oldukça geniş bir yelpaze içerisinde ele alınabileceğini söylenilebilir. Güncel ve popüler bir kavram olan girişimcilik, çok çeşitli, heterojen, geniş kapsamlı, karmaşık bu nedenle tek bir tanımla tanımlanması ve kavramsallaştırılması zor bir olgudur (Brockhaus 1980; Drucker, 1985; Diensberg, 2006).

Bir ülkede işsizlik sorununa girişimcilik önemli bir çözüm bulduğu gibi ekonomik büyüme üzerinde de sürükleyici bir etkisi vardır. Ekonomide kullanılmayan birçok kaynağı yenilikçi ve farklı bir bakış açısıyla girişimci kişi bir araya getirerek bu şekilde ülke üretiminin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde girişimci, topluma fayda sağlayan ekonomik aktör olarak tanımlanabilir.

Girişimci yeni düşüncelerin oluşturulması, yayılması ve uygulamasını hızlandırır, ayrıca yeni endüstrilerle iş alanlarının doğmasına yol açar, teknolojileri kullanan sektörlerde verimliliği artırır ve hızla büyüyen sektörler yarattığı için ekonomik büyümeyi hızlandırır

(Anonim, 2020). Bu açıdan bakıldığında dolayısıyla girişimci ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesinde, istihdam oluşturulmasında ve üretim faaliyetlerinde anahtar kişiliktir.

20. yy'a kadar işin içinde olan, işleriyle ilgilenen ve atak kişiler için tanımlanan girişimci tanımı, gün geçtikçe farklılaşıp gelişerek yenilikleri yakalama, riski göze alma, önlerine çıkan fırsatları değerlendirerek tüm bunları yaşam içerisinde kullanabilme anlamlarını da yanına alarak genişlemiştir. Zaman içerisinde şekillenerek günümüze girişimci kelimesi, etrafta karşılarna çıkan fırsatları araştırıp görerek risk alan, cesur olan ve yeni şeyler deneyen kişiler anlamına gelmektedir. Girişimci kelimesinin cesur olma yeni şeylere açık olma ve yapma özelliği ön planda olmasına karşın, daha fazla yeni atılımlar yapan iş sahipleri kişiler girişimci olarak adlandırılmaktadır (Çetin 1996). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi girişimcilik yalnızca kişinin kendi işini kurması değil, var olan işini geliştirmesi, yenilemesi ve veya yeni bir alana atılmasını da ifade etmektedir. Girişimci tanımının son olarak üretilen ürünleri pazarlamak amacıyla üretim faktörlerini elde edebilmek, ekonomik mal ve hizmet üretmek aktif ve nizamlı bir şekilde bir araya getiren, arz talep üzerine çalışan, para kazanma amacında olan ve bu atılım girişimlerinin sonunda oluşabilecek tüm riskleri göze alan kişiler olarak tanımlandığı görülmektedir (Tosunoğlu 2003; İyicil 2006).

3.3. Girişimcilik aşamaları

Hangi tanımlama da yer alırsa alsın girişimcilik bir süreci, aşamaları ifade etmektedir ve temelinde altı aşamadan oluşmaktadır.

Bu girişimcilik sürecindeki aşamaları Durak (2011) ve Morris (1998)'e gönderme yaparak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

a) Girişimciliğe vesile olabilecek şeyleri görmek ve anlam kazandırmak; girişim kişinin, girişimcilik anlamında bir harekete adım atabilmesi için önce önüne çıkan fırsatları görmesi, anlamlandırması, kendi kişisel düşüncelerinden geçirerek adım atmak için ve bu fırsatları değerlendirmesi gereklidir. Girişimcilik alanında bu fırsatlar, yeni piyasa fırsatlarının ortaya çıkışı, değişen demografik sebepler, yeni süreçle ilgili ihtiyaçlar, düzendeki değişimler, sosyal değişimler vb. olabilir.

b) Girişimcilik için yeni fikirler üretebilmek; girişimci karşısında çıkan fikirleri ve fırsatları tanımlayıp geliştirerek herhangi bir girişimcilik fikri haline getirebilme yeteneğine

sahip olmalıdır. Fikirler geliştirmek ile birlikte bu fikirler yeni malzemeler, yeni pazarlama alanları, yeni stratejiler, yeni örgütsel yapılar, yeni teknolojik çağ, yeni satış ve dağıtım kanalları vb. şekilde olabilir.

c) Girişimcilik yolunda lazım olan kaynakları tespit etmek; Herhangi bir fikrin uygulanabilmesi için elde edilebilecek kaynakların neler olacağı, bu kaynakların nasıl temin edileceği ve nelerin gerekli olduğunun belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Gerekli olan bu kaynaklar; yetenekli iş gören insanlara olan ihtiyacı, hammadde ihtiyacı, pazarlama ve satış uzmanları, uzman kişiler yönetimde ihtiyacı, finans ihtiyacı, dağıtım kanalları ihtiyacı, teknik açıdan kendini geliştirmiş insanların ihtiyacı, arz kaynakları ihtiyacı, üretim tesisi ihtiyacı, patent, alınacak lisans vs. olabilir.

d) İhtiyaç duyulan kaynakları elde etmek; girişimci, dördüncü aşamada, talep ettiği, tespit ettiği kaynakları temin etmelidir. Bunun için girişimci kaynağı elde edebilmek amacıyla dış kanallardan yararlanabilir, eş dost akrabadan borç para alabilir, öz sermayesini kullanabilir ya da bankalar gibi başka kaynaklardan yararlanarak ihtiyaç duyulan sermayeyi elde edebilir. Bunlar ile birlikte eş zamanlı olarak ihtiyaç olan uzman kişilik, işgücü ve finans arz edenleri de gözlemlemedi ve bulmalıdır.

e) Girişimci tarafından oluşturulan bir fikri hayata geçirmek ve yönetebilmek; girişimci beşinci aşamada artık oluşturduğu fikri uygulamaya geçer, bu aşamada artık nasıl yola alınacağını ve elde edilen başarıyı izler, bu süreçte tedarikçilere geri ödemeleri yapar, bunlar ile birlikte girişimin büyümesi için yeni özgün farklı yatırımlar yapar ve amaçlarına ulaşmaya başlar.

f) Risk almak; aslında bakılırsa herhangi bir fırsat oluşturulmaya başlandığı andan itibaren girişimci kişi risk almaktadır. Girişimciliğin olmazsa olmazları arasında cesur olmak kesinlikle yer almaktadır. Fakat oluşan bu risk girişimciliğin her adımında girişimci ile birlikte olup sadece girişimcilik sürecinin başında risk alınır olarak değerlendirilmemelidir.

3.4. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

3.4.1. Kültür

‘Risk alma, yenilik geliştirme’ gibi eylemler girişimciliğin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu eylemler kültürel olarak gelişmiş ülkelerde olağan görülüp destek

görmesine rağmen, gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşamayan ve popülerleşemeyen özellik olarak görülür. Girişimciliğin gelişimine katkıda bulunan ve yerleşmesini sağlayan kültür ‘‘ girişimcilik kültürü’’ olarak adlandırılır (İraz, 2005).

Girişimcilerin davranışlarının oluşmasında kültürün etkilerinden bahsedilebilir (Bayram, 2014). Ahlaki kurallardan, yaşam stiline, davranış biçimine kadar birçok kavram üzerinde kültürün izlerinden bahsedilebilir. Yapılan tercihlerde yaşanan toplumunun etkileri sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı kültür içinde yaşayan bireyler karar alırken toplumsal konularda kendi kültürüne ait insanlarla ortak karara yönelirler (Yalçın, 2018). Aynı kültür çevresinde büyümüş ve karakterini oluşturmuş bireyler belli değerleri korumak için kendi aralarında birlik oluştururlar. Bunun sonucu olarak toplumda kültür birliği ortaya çıkmaktadır. Girişimcilik kültürel değişimlerden etkilenmektedir bu kültürel değişimlere ayak uydurarak piyasada var olabilmeyi sürdürmeye çalışmaktadır.

Tarihsel ve toplumsal değerlerin zaman içerisinde uğradığı değişim sürecinde yaratılan her şey kültür oluşturmaktadır. Girişimcilik kültürünün dayanağı ise insan faktörüdür. Bu açıdan bakıldığında muhakkak ki Türk girişimcisi bir Japon, bir Fransız veya bir Alman girişimciden farklı kültürel özelliklere sahiptir. Bir ülke içerisinde bile girişimcilik özellikleri bakımından bölgesel farklılıkların olması mümkündür. Girişimciliğin temel kavramları bazı kültürlerde normal karşılanıp desteklenirken, bazı kültürler de ise; daha yer edinmemiş popüler olmayan niteliktedir.

3.4.2. Aile ve Sosyal Çevre

Girişimci olma eğilimini etkileyen en önemli faktörlerden biri ailedir (Ayar, 2019). Ailelerin çocuklarının üzerinde çocukluk bir şeyleri anlamaya başladığı çağından itibaren etkisi vardır. Aileler edinmiş oldukları tecrübeler vasıtasıyla iletişim kurarak çocuklarının kararlarını etkilemektedir. Bu durumda ailelerin girişimci adayı çocukları etkilediği gibi büyüdüğü sosyal çevrenin yapısının da girişimci olma kararını vermesinin üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Aileler rol model olmalarının, manevi destekçi olmalarının yanı sıra girişimcilere finansal açıdan destek olabilmektedir. Erkek girişimcilerin ağırlıkta olduğu bazı araştırmalarda bu durum gözlemlenmektedir. Kadın girişimcilerin fazla olmamasının nedenlerinden biri de aile içinde buldukları konumlarından kaynaklı, aile desteğini üzerlerinde çok fazla hissedememekle birlikte, ailevi olarak yüklenen sorumluluklardan kaynaklanmaktadır.

Girişimcilerin etkilenmesinde birçok faktör etkili olmasına rağmen girişimcilerin kariyerine ailenin etkisinin payı büyüktür (şahin, 2006). Ailenin sosyal statüsünün her zaman çocukların gelişimi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Çocukların yetişme tarzları, ebeveynlerinin kaç çocuk sahibi olduğu, çevredeki insanların baskıları bireylerin bundan sonraki hayatlarını etkilemektedir. Kısacası aile kültürü kişinin girişimci olup olmasını doğrudan etkilemektedir.

Kültür ve sosyalleşme süreci ailede başlayan eğitim, gelenek, görenek, görgü, etik kurallar vb. nitelikler bir çocuğun girişimcilik istek ve yeteneği üzerinde pozitif, negatif veya kararsızlık yaratıcı etki bırakabilmektedir. Çocukluk döneminde edinilen deneyimlerin ileriki yaşlarda kariyer seçiminde etkisi bulunmaktadır. Başka bir açıdan bakıldığında ailenin değer yargısı, çocuk sayısı, çocuk yetiştirme şekilleri, ana-babanın otoriter ya da eşitlikçi olmaları gibi olgular da çocukların sosyalleşme sürecinin ailede başlaması nedeniyle sonraki yaşamlarında girişimcilik faaliyetlerine etki etmektedir (Erdoğmuş, 2000).

Yapılan birçok araştırmaya göre çocukların doğum sırasının girişimci olma özellikleri arasında bir anlam, ilişki kurulamamıştır. Ailenin ilk çocuğunun girişimci olma potansiyeli ile ikinci veya üçüncü çocuğunun girişimci olma potansiyeli arasında bir fark olmayıp eşit derecededir. Fakat ailesinden birinin girişimci olması o ailede yetişen çocuğun girişimci olma eğilimini pozitif olarak arttırdığı söylenebilir (Göker, 2019). Ailenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumun, almış olduğu eğitimleri yani çocukları etkilemektedir. Anne veya babanın çalıştığı iş kolu, girişimci olmaları da çocuğun büyüdüğü süreçte o alana ilgi duymasını sağlamaktadır. Ailenin hangi sektörde çalışıyor olması çocukta o sektörden para kazanıldığı bilincini yaratır. Girişimcilik alanında faaliyet gösteren ailenin yanında çocuğa görevler vererek, verilen görevin bilinci ile merak duygusu uyandırılacağından çocuğun ileride girişimcilik faaliyetlerinde meraklı olması, faaliyetlerde bulunması sağlanabilmektedir.

Ailenin girişimciliği etkisi üç başlıkta incelenebilir. Girişimcilere teşvik edici nitelikte olması, kısıtlayıcı etkisi, kararsızlık yaratıcı etkisinden söz edilebilir (Bayram, 2014). Aile çocuğuna girişimci olma yolunda, konusunda destekleyici şekilde davranmalıdır. Girişimci kişiler rol model gösterilerek örnek almaları sağlanmalıdır. Ailenin maddi yetersizlik içerisinde bulunması, yeterli desteği arkasına alamayan çocuğun girişimcilik faaliyetinde bulunmaktan vazgeçmesi durumunda ailenin kısıtlayıcı etkisinden söz edilebilmektedir. Modernleşen eğitim hayatı ile çocuklar hayatlarının çoğunu eğitimlerine adayarak kendilerinden beklenenleri gerçekleştirmek için uğraşırken geçirirler ve çocukların kararsız

kalma durumu ortaya çıkar. Küçük yaşta ailelerin yetiştirme tarzıyla çocukların girişimci olmaya teşvik edilmesi onların da bakış açılarının değişmesini sağlamaktadır (Ulucan, 2015).

3.4.3. Siyasal, Yasal ve İdari Faktörler

Ülkelerin hukuksal, siyasi ve idari olarak sundukları ortamın ve koşulların girişimciliğin gelişmesinde özendirici ve ya engel olucu etmenler olması önemlidir. Girişimciliğin gelişmesinde engel olan etmenler siyasete, yasa ve idari kararlara aksedecek ve yeni işletmelerin oluşmasında ve kurulmasının azalmasına sebep olacaktır. Tam tersi olasında girişimcilik ekonomi ile birlikte gelişip büyüyecektir (İraz, 2005).

3.4.4. Mali Çevre

Girişimciliğin gelişmesini etkileyen etmenler arasında ülkedeki ekonomik yapı ve uygulanan mali politika, önemli ölçüde yer bulmaktadır. Girişimciliğin geliştirilmesine yönelik mali çerçeve çizilmeyen ülkelerde, milli gelirin Ar-Ge faaliyetleri için yapılacak giderlere ayrılacak oran, alınacak patent ve telif hakları sayıları, bilim insanı sayısı ve öğrencilerin mühendis olma hevesleri azalır. Girişimciliğe, düzenli mali politika ve para akışı sağlayan ekonomiler önemli katkı sağlar. Aksi durumda da girişimcilik adına ilerleme kaydedilemez (İraz, 2005).

3.4.5. Eğitim

Sonradan mı yoksa doğuştan mı girişimcilik elde edinilir? Bu soruya çözüm aranırken insanın girişimci ruha doğuştan sahip olmadığı, psikolojik, sosyolojik, çevresel ve kültürel faktörlerle insana kazandırıldığı düşüncesi oluşmuştur. Eğitimler verilirken girişimcilik eğitimi ile insanların içinde kalmış ve farkında olmadıkları özelliklerinin gün ışığına çıkarılması ve kişinin bu özelliklerin farkında olarak bu yolda ilerlemesini sağlamak amaçlanmaktadır. Girişime başlarken karşı karşıya kalınan sorunların altından kalkabilmek için eğitim faktörü oldukça önemlidir. Resmi eğitim gerekli olmamasına rağmen, iş hayatında aktif rolde başarı için gerekli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozkurt, 2006).

Eğitim aile ile başlar ve okul ile devam etmektedir. Okulda almış olduğu eğitim ile birlikte girişimcilik kişilik için bir motivasyonun temelini oluşması sağlanmaktadır (Ubuz, 2019). Özellikle üniversitelerde okuyan gençlere yönelik girişimciliğe sevk edecek, yol gösterecek konferans ve tanıtımlar yapılmaktadır. Yapılan tanıtımlar bireylerin kendinde daha önceden fark etmeyip eğitimlerle fark ettiği ya da daha önceden fak edip yol bulamadığı

girişimcilik özelliğini keşfetmesini sağlayacaktır. Eğitim yoluna ışık tutmak, kişilere farkına varmadıkları özelliklerini fark etmelerini sağlamaktadır. Girişimcilik eğitimlerinin seviyesi bireylerin girişimcilik özelliğinin gelişmesine pozitif anlamda katkıda bulunmaktadır.

Üniversitelerde yapılan akademik bilgilendirmelerle öğrencilerin müfredatlarına girişimcilik derslerinin konulması bir bilinçlendirme sağlanmaktadır (Erbatu, 2008). Her yıl düzenlenen çeşitli programlarla genç girişimcilerin kendilerini bulma yolunda ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Gerçekleştirilen eğitim programları sayesinde öğrencilerin kendilerinin farkına varması sağlanarak, eğitimler sayesinde cesaretleterek girişimciliğe adım atmaları önünde basamak oluşturmaktadır.

Üniversitelerin girişimcilerin, girişimcilik yolundaki kişilerin gelişmesine katkısı yadsınamayacak kadar çoktur (Taş, 2016). Bireylere üniversite hayatları boyunca öğretecekleri finans, muhasebe, işletme, ekonomi gibi alanlarda verilen dersler kişilerin bilinçli bir şekilde girişimciliğe adım atmalarına önemli bir katkısı olacaktır. Öğrenmeye en açık oldukları ve meslek sahibi olma konusundaki düşüncelerinin oluştuğu, geliştiği bu dönemde öğrencilere verilen eğitimlerin faydası bulunmaktadır. Üniversite hayatında bireye verilecek eğitimin gelecek yıllara yönelik istihdam artışına da etkisi olacaktır.

İşletmelerin performans oranı ile girişimcilerin almış olduğu temel eğitim arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğuna dair birden birçok araştırma bulunmaktadır. Bu ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan bir araştırma sonucunda, eğitim ve imalatçı firmalarda yüksek performans arasında bir ilişki bulunmuştur. Gelişmiş ülkelerde yapılmış olan araştırmalar da, yüksek düzeydeki eğitimin daha iyi bir performansla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Güney vd., 2006; Jenkins ve Katırcıoğlu, 2009). Bunların yanında eğitim, mesleğin devam ettirilmesi ve sürdürülmesi sırasında girişimcilik kültürü oluşturması bakımından da önem taşımaktadır (İlter 2008).

3.4.6. Psikolojik Faktörler

Psikolojik faktörler de girişimci olma yolunda çokça etkisi olan faktörler arasında yer almaktadır. İnsanlar çeşitli isteklerle girişimci olmak ister; kendi kendinin patronu olabilmek, herkesten bağımsız bir gelir sahibi olabilmek, istedikleri mesleği yapabilmek, iş hayatını içinde olabilmek, ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek, kendini geliştirebilmek, sosyal ilişkilerini geliştirmek, diğer insanlara faydalı olmak ve zamanını kaliteli değerlendirebilmek bu isteklere örnek gösterilebilir (Tuerhong, 2015).

Girişimci yapısına sahip kişiliklerin bir kaç psikolojik özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Esen ve Çonkar, 1999);

- Almış olduğu kararlarda kişisel sorumluluk alma,
- Risk oluşturabilecek kararlar alabilme,
- Almış olduğu kararlardan somut öneriler üretebilme,
- Beyin gücünü kullanacağı ve geliştirebileceği alanlara yönelme,
- Bakış açısı ile birlikte ekonomik tepkiler sonucunda çalışma isteği,
- İleriyi tahmin etme ve düşünmeye yönelme,
- Profesyonelliği iş hayatında kullanabilme.

3.5. Girişimciliğin Önemi

Günümüzde girişimcilik ve girişimciliğin aşama gelişmesi konusu gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin İyicil (2006)'in tanımlamasına göre vazgeçilmez önemli bir kavram konumundadır. Düşük üretkenlik sektörlerinden yüksek alanlara geçebilmek için ekonomik kaynakların aktif bir şekilde kullanılması amacıyla girişimcinin önemi her geçen gün önem kazanmakta ve değeri artmaktadır.

Girişimcilik kelimesi farklı birçok bilim adamına göre farklı anlamlarda açıklanabilir, sosyolojik bakımdan; sadece bir ekonomik alanı olarak para kazanmak için açıklanarak değil, hırs ve başarı elde etmek için uğraşarak gereksinime dayalı bir kişilik karakteri olarak da tanımlanmaktadır.

Ekonomik açıdan anlatılmak istendiğinde; Girişimcilik, "Mal ve hizmet elde etmek için çabalayarak, sahip olunan işgücü kaynaklarını da kullanarak, nitelik açısından bir artış sağlama etkinliğidir. Girişimciyi diğer insanlardan ayıran ve dikkatleri üzerine çeken birçok temel özellikler incelendiğinde ise; işleri organize etmek, kaynaklar hakkında fikirler üretebilmek, sermaye için gereken parayı sağlamak, insanlarla çalışmalar yaparak onları bir organizasyon arasında bulunmaya razı etmek, organizasyon içinde girdileri işleyerek tekrar tüketicilerin kullanımına gönderme yeteneğini karlılık sağlayarak göstermektir (TÜSİAD, 1987) olarak tanımlanmaktadır.

Anlaşılabacağı gibi girişimcilik ve girişimci tanımları, farklı birçok şekilde anlatılmakta ve tanımlanmaktadır. Girişimcilik ve girişimci tanımları gün geçtikçe gelişerek değişik kavramları ve farklı düşünceleri içine alarak gelişim göstermiştir. Bugüne bakıldığında girişimcilik ve girişimci tanımlarının bilinmesi kültürel, ekonomik, sosyolojik, yaşamsal ve daha diğer birçok alanda bu tanımlamaların önemini anlaşılabilir şekilde fark edilmesi açısından önemli bir olgudur.

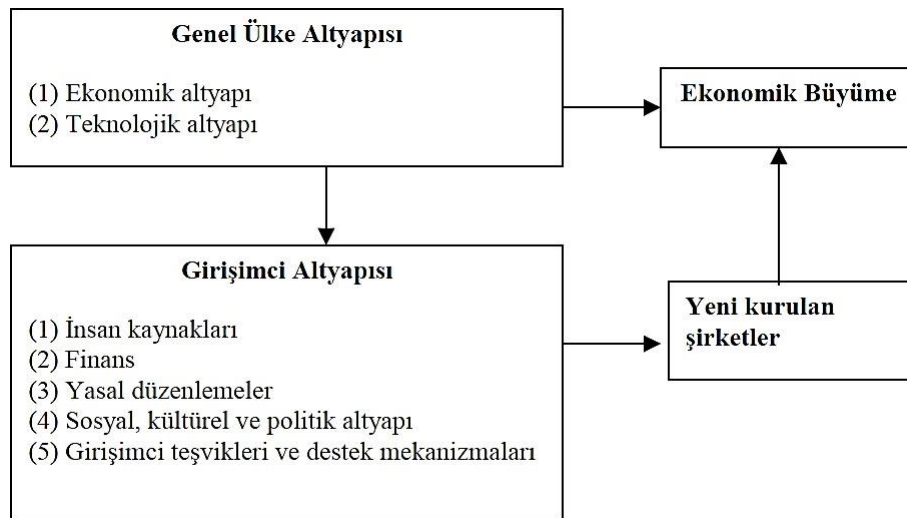
Ayrıca girişimciliğin önemi üç madde halinde aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır. (Çetindamar, 2003):

1. Ekonomik büyümenin bir çarkı olan girişimcilik aynı zamanda işsizlik sorununa önemli bir çözüm olanağı sunmaktadır.

2. Kişilik olarak girişimci yolunda ilerleyen insan, elde bulunan ekonomik girdilerin düşük üretkenlik alanlarından yüksek alanlara çıkarılması sürecinde baş aktördür, çünkü yeni ve farklı bir kullanım ile birleştirilerek üretim kaynaklarını kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlar, fakat daha çok dikkat çeken kullanılmakta olan üretim araçlarının ve elde olan girdilerin farklı şekillerde kullanımı ile girişimcilikte üretimi artırır.

3. Girişimci yeni alanların oluşturulmasına, düşüncelerin oluşturulmasına, yayılması ve bu yeni alanların uygulamasını artırır, ayrıca yeni fikirlerin oluşmasına yol açarak yeni teknolojileri kullanan alanlarda elde edilen karı artırır ve hızla büyüyen sektörler yarattığı için ekonomik büyümeyi hızlandırır.

Şekil 3. 5. 1. Girişimciliği Etkileyen Kavramlar

Kaynak: Çetindamar, 2003

Toplumların kalkınabilmesi ve gelişmiş ülkeler seviyesine gelebilmeleri için anahtar faktör olan girişimcilere ihtiyaç vardır. Bir toplumda girişimcilerin fazlalığı hem ekonomik faaliyetlerin gelişmesine, işsizliğin azalmasına katkı sağlar. Yapılan çalışmalara bakıldığında girişimcilik faaliyetleri yüksek olan ülkelerin, ekonomik büyümelerinin de ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Az gelişmiş ülkelerde girişimci ruhlu insanların sayısının az olduğu ve onlara gereken önemin verilmediği görülmektedir.

Girişimciler toplumun ihtiyaçlarını görüp, bu ihtiyaçları belirleyip yatırıma dönüştürüp, sonucunda da toplumsal refaha dönüştürerek girişimciliğin önemini belirlemektedirler. Girişimcilerin yaptığı yatırımlar sonucu istihdam ve gelir seviyesi yükselmekte, bireylerin ve genel olarak toplumun refah düzeyi artmaktadır. Toplumun ve işletmelerin yapısında girişimcilik bir değişimi başlatır ve zaman içerisinde bir gelişim sağlar. Değişim için gerekli faktör yenilikçilik olup, büyümeyi ve üretimi artırır. Yenilikçilik; hem pazar için yeni mal ve hizmetlerin geliştirilmesini sağlamakta, hem de kurulacak yeni işletmelere yatırım ilgisini çekmektedir.

3.6. Girişimcilik Yaklaşımları

Girişimci bir yeniliği uygulamak için yapılan girişim ile çevresini değiştirir, geliştirir ve organize eder. Kültür, ekonomi, toplum, siyaset vb. kavramlar geçen bu süreç ve zaman içerisinde girişimin yönünü, etki alanını ve şeklini belirlemektedir. (Bruyat ve Julian, 2000).

Tüm anlatımlar dikkate alınarak, girişimcilikle ilgili yapılan çalışmaların başlangıcından beri geçen sürede üç yaklaşım sergilenmiştir. Bunlar,

- (1) Bireysel Yaklaşım,
- (2) Firma Yaklaşımı ve
- (3) Çevresel Yaklaşımdır (Durak, 2011).

3.6.1 Bireysel Yaklaşım

Girişimcinin bireysel karakterine ve yeteneklerine bağlı çalışmalar bireysel yaklaşım, olarak tanımlanabilir. Yapılan çalışmalarda bireysel yaklaşımı kullanıldığında temel soru, "neden belirgin karaktere sahip insanların bir işletme kurdukları ve girişimci olarak başarı gösterdikleriyle" alakalıdır. (Littunen, 2000). Bireysel yaklaşım il ilgili yapılan çalışmalarda

kişilerin psikolojik, kişilik ve demografik karakterleri üzerinde durulmuş ve anlamaya çalışmak amaçlanmıştır, kişilik özellikleri olarak girişimcilik vasıflarının kaynağı olarak psikolojik ve sosyolojik sebepler üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda, girişimci olabilecek kişiler yüksek başarılar oluşturabilen, psikolojik olarak risk almaya müsait ve içsel kontrol bakımından düzenli olmaya yatkın insanlardır.

Yukarıda da anlatıldığı gibi kişilik olarak bu özelliklerine sahip kişiler, girişimcilik alanında iyileşme geliştiren ve ekonomik alanda kar sağlayan yenilikçi ve bir lider olarak adlandırılırlar (Lee ve Peterson, 2000).

Kişilerin çocukluk çağında elde ettikleri deneyimleri onların kişisel yönelimleri, iş kariyerleri ve dolayısıyla girişimcilik açısından olguların üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür (Cox ve Jennings, 1995). Bu yönden bakıldığında, demografik özellikler bireysel yaklaşımın çalışmaları arasına giren bir diğer önemli husus olarak kabul edilmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalarda ailelerde girişimci kişiler olan ailelerin çocukları, ilk çocuk olanların, eğitim seviyelerinin yüksek olan kişilerin girişimci olma ihtimallerinin daha yüksek kabul edildiği nitelendirilmiştir (Kök, 2007).

Açık bir şekilde görülüyor ki, kişilerin girişimci olma yolunda bulunduğu girişimsel faaliyetler dikkate alındığında sadece bireysel yaklaşım girişimciliği olarak açıklanırsa eksik ve yetersiz kalır. Oysaki girişimcilik sadece girişimci kişilerin insani girişimci özellikleriyle kalmayan, birçok boyutun ilişkisini barındıran ve birbirinden ayrılamayan faktörleri de içine alan bir süreçtir (Ağca, 2005). Anlatılan bu sebeplere bakılarak tek başına anlaşılabilmek için bireysel yaklaşımı açıklamaya yeterli kalmamaktadır.

3.6.2 Firma yaklaşımı

Firma yaklaşımı girişimciliğin yönetim ve yöneticilik faktörleri üzerinde durarak işletmelerde faaliyetlere odaklanır ve işletmelerde yönetilen yapılan faaliyetlere yardımcı olmayı hedefler. Bir işletme kurmakla birlikte aynı zamanla eş işletme içerisindeki birimleri faaliyete geçirmeyi de girişimcilik içerisinde incelemek mümkündür. Bir işletme kurmanın ötesinde aynı zamanda işletme içerisindeki birimleri harekete geçirmeyi girişimcilik içerisinde incelemek mümkündür. Bir firmayı kuran girişimci onun büyümesi ve yaşaması için gerekli olan yönetsel kişiliğe ve karaktere sahip olacak birisi olmalıdır. Firma yaklaşımına bakıldığında o işletmeyi kuran girişimci kurduktan sonra da o işletmenin olgunlaşması, büyümesi ve devamlılık arz ederek başarılı yöneticilik özellikleriyle girişimci olarak aktif yer

alacaktır. Birey işletmesini işletirken bu süreç zamanında da girişimci kişilik özelliklerini devam ettirebilmelidir. Girişimci firma yaklaşımı içerisinde girişimci özellikleri yitirmeden kalıp, gelişim, değişim ve yeniliklere açık olmayı koruyarak süreç içinde risk alma kişilik özelliklerine sahip olmalıdır. Çünkü girişimci yönetim süreci içerisinde birey, (1) tatmin olan yönetici, (2) girişimci, (3) klasik bürokrat olan ve (4) hayal kırıklığına uğrayan yönetici olarak dört ayrı kimlikle karşı karşıya kalabilir. Girişimci kişilikte, önemli olan değişim ve yenilik iken, klasik bürokrat ve tatmin olan yönetici kimliklerinde baskın olan unsur sahip olunan vaziyettir. Firma yaklaşımına bakıldığında girişimci, bu anlamda kimlik kazanabilmek, hem girişimci hem de yönetici bakış açısına sahip olmakla mümkün olacaktır. Girişimcinin olayı firma yaklaşımında geleneksel yöntemlerle kaynak varlığına bağlı işini yürütmek değil fırsatları görerek bu algıyla girişimcilik faaliyetlerini yerine getirmektir. Bu nedenle girişimci kişilik önce fırsatlara daha sonra kaynaklara yönelerek faaliyet gösterir (Nakdiyok, 2004).

3.6.3. Çevresel Yaklaşım

Bireysel yaklaşımın girişimcilik üzerindeki etkisi çevresel yaklaşım tarafından önemli görülmekle birlikte, girişimciliği, eş zamanda, toplum ve çevre ile birlikte bireyin üzerindeki etkileri olarak görmektedir. Çevre, sahip olduğu özellikler ve doğası gereği ile girişimcilik etkileri ile karşılıklı faaliyetler içinde iken, girişimciliği engelleyebilir ve yahut destekleyebilir. Sapienza, Bloodgood, ve Carsrud'un da anlatmaya çalıştığı gibi, aile, finansal kaynaklar, diğer alt sistemler, bir takım hükümet politikaları ve yerel iletişim girişimcilik faaliyetlerini etkileyen kavramlardır. Eş zamanla çevredeki fırsatlar, tehditler girişimci kişiliğin kültür, ekonomi, politika ve diğer benzer sosyal faktörler de bu yolda faaliyet gösterdiği yerde sebepler oluşturabilir (Lee ve Peterson, 2000).

Çevresel yaklaşımla yapılan araştırmalarda kültürel faktör en çok dikkate alınan husus olmuştur (Aytaç, 2006). Yöneticilerin, girişimcilerin, çalışan kişilerin davranış ve tutumları üzerinde çevresel yaklaşımın etkisi çok büyük ölçüdedir. Kültürel farklılıkların olması girişimcilik kişiliğin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü birey, coğrafya kaderdir mantığıyla içinde yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü toplumun kültürel yapı taşlarıyla şekillenmek durumundadır (Arıkan, 2004).

İrfanın girişimcilik etkinlikleri yolunda sadece kültürel iç unsurlar açısından ele almak yeterli değildir. Çünkü tüketicilerin arz, istek ve ihtiyaçları, kültürden etkilenen devlet politikaları ve toplumsal yasaları da irfandan etkilenen kavramlar olup, girişimci firmaların

pazarlama, üretim, ekonomik vb. etkilerine, girişimci kişilerin yeniliklerini gerçekleştirme konusundaki eğilimine ve bunlarla bağlantılı olarak riski göze alabilme hareketlerine tabi ki etki ederek dokunmaktadır. Ekonomik faktörler ve politik sistemler de aynı şekilde girişimci kişilik ve girişimcilik yolunda önemli derece etki etmektedir. Girişimci kişiler faaliyetlerinde bulunurken ekonominin de dengede olduğu zamanlarda faaliyetlerini gerçekleştirirken yaratıcı ve yenilikçi olma konularında da rahat davranarak girişken davranabilmektedirler. Girişimciler planlarını yaparken isabetli stratejik olarak gerçekleştirebilirler. Olağan dışında gerçekleşen ekonomik kriz durumları girişimciler için tehdit olarak algılanır. Buna rağmen, ekonomik anlamdaki bu tehditler girişimcilerin yetenekleri sayesinde zaman zaman fırsatlara dönüştürülebilir (Durak, 2011).

4. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

4.1. Kadın Girişimciliğinin Tanımı

Kadınlar geçmişten günümüze faaliyetlerini; ilim, irfan, ekonomi, sanat, siyaset, sosyal yaşam, basın, hukuk, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve daha birçok farklı alanda göstermekte, bu alanlarda oldukça önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Bu duruma paralel olarak pek çok iş kolunda kadın sayısında görülen artış da ciddi boyutlara varmış durumdadır. İşte farklı platformlarda yer almayı başarmış ve yer aldıkları noktalarda kendi güç ve iletişim ağlarını yaratmayı başaramış kadınlar, girişimci olarak da yaptıkları başarılı çalışmalarla kendilerini cinsiyetçi yaklaşımlara rağmen ispatlamışlardır.

1970'lerden sonra özellikle son zamanlarda Türkiye'de ve dünyada büyük bir atılım içinde oldukları gözlemlenen kadınlar, iş hayatındaki duruşlarını, kendilerini göstererek gittikçe artan oranda ağırlıklarını göstermektedir. Kadınlar kendi beceri ve yeteneklerini kullanabilme, kendi ayaklarının üzerinde durma dürtüsü, iş dışında sahip olduğu birçok sorumluluk, bağımsız olma, birkaç işi birlikte yürütme gereksinimi, iş dışında sahip olduğu sorumluluklar 1970-1980 yıllarında geleneksel çalışma saatleri ile ücretli ve maaşlı bir kişiye bağlı çalışmak yerine büyük ölçüde kişisel birikimlerini kullanarak kendi işlerini kurmayı tercih etmişlerdir. 1980'li yıllar ile birlikte kadınların iş hayatında deneyim kazanma, yüksek mevkilere gelebileceklerini kanıtlama çabaları görülmekte olup, 1990'lı yıllardan itibaren de kadınları daha yüksek konumlarda ve erkek egemenliğindeki sektörlerde başarıyı vaat eden pozisyonlarda görmek mümkün olmuştur (Liman, 1993).

Girişimciliği tanımını açıklamaya çalışırken yapılan tanımlamalar gibi, "kadın girişimci" kavramına yönelik olarak da ortak bir tanım yapmak gerekir. Tüm bunlara bakıldığında en geniş ifadeyle kadın girişimci, işletmenin başındaki kişi olarak yeni girişimleri başlatan ve bu işin gerektirdiği riskle birlikte finansal, yönetsel ve toplumsal sorumluluklarla birlikte günlük yönetimi bizzat üstlenen kişi olarak tanımlanabilir. Kadın girişimci, ülke ekonomisine katkıda bulunmakta, devletten iş istememekte; istihdam sorununa çözüm üretmekte, vergi ödemekte, ailenin refah düzeyini arttırmakta, çocukların eğitim seviyelerini yükseltmekte, diğer taraftan girişimci olmak isteyen bu yolda hayalleri olan birçok kadına da iyi bir örnek oluşturmaktadır (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Araştırma Geliştirme Bölümü, 1993).

Gelişen ve gelişmekte olan tüm ülkeler ve tüm alanlarda yoğunlaşan rekabet ortamı bütün dünya ekonomilerinde bir baskı yaratmıştır. Rekabet gücünü arttırmak isteyen tüm ülkelerin de özellikle emek piyasalarını geliştirme, modernize etme ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Emeğin eksik istihdamında büyük bir yer tutan kadın emeğinin sistem dışında bırakılmasının engellenmesi, ülkelerin ekonomik gayrisafi milli hâsılanın artırılması, ekonomik kalkınmanın itici güçlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Kadın girişimcilere fırsat eşitliği yaratmak bu çerçevedeki politikaları güçlendirmek, eğitim politikalarına destek verilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevedeki politikaların başarıyla uygulanabilmesi için özellikle beşeri sermayenin niteliğinin artırılması bu bağlamda eğitim politikalarına destek verilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (Ecevit,2010).

4.2. Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Engeller

Geniş bir çerçeveden bakıldığında girişimci insanların girişimci olma yolunda karşılaştığı pek fazla sorun mevcuttur. Fakat kadın olarak bir işe atılıyorsan ve ya girişimci ruhunla bir şeyler başarmak istiyorsan mücadelenin daha büyük sorunlarla devam ettiği olduğu görülmüştür. Toplumsal ilişkilerde, ekonomik yaşamda ve sektör içerisinde kadının konum ve işlevine karşı tutucu ve geleneksel bakış açısı, inanç ve önyargıların getirdiği düşünceler büyük bir ölçüde aşılmış olsa da, maalesef ki daha iyi olması gereken bir döneme gelindiğini söylemek için erken bir zamandır. Girişimcilik faaliyetlerinin kadınlar için karşılaşılan engeller ve girişimciliğin içerisinde yer alan risk faktörü birleşince daha fazla risk oluşturduğu görülmektedir (Weiler ve Bernasek, 200; Howells ve Skoko, 2009; Soysal, 2010).

Kadınların aktif olarak işgücünde yer alabilmeleri önünde kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan türlü sorunlar bulunmaktadır. İşgücüne katılmaları açısından oluşan engellerin başında toplum tarafından yaratılan norm ve algılar kadınların aktif şekilde girişimci olma yollarında engel teşkil etmektedir. Aile baskısının yaşandığı coğrafya olarak geleneksel örf ve adetlerin daha fazla hâkim olduğu toplum özelliklerinde kadınların aile içi işlere öncelik vermesi ve bu alanın ilk görevleri olduğu, eksiksiz yerine getirmesi gerektiği algısı öncelikle toplum tarafından beklenmektedir. Kadınların iş hayatında yoğun bir şekilde yer almalarına engel olan sebeplerden bazıları ev işleri, çocuk büyütme, gelenek ve görenekler ve türevi sorumluluklardır. Eğer kadın evliyse eşine karşı ve ailevi işlere sorumluluğu veya eşinin ücretli bir işte çalışmasına karşı olan tutumu da bu girişimci kadınların işgücü sektöründen uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Sektörlerin toplum tarafından

ayrıca bu kadın işidir bu erkek işidir şeklinde mesleklere ayrılması aynı zamanda kadın işi olarak görülen mesleklerdeki yükselme imkânlarının bile sınırlı olması, insanlar tarafından kadınlara karşı cinsiyet ayrımlarının yaşanmasıyla kadınların sektörde rol almalarının zorlaştırması, girişimci olabilecek kadınların iş hayatına katılmasına negatif bakmalarına sebep olurlar (Jewell, 1977).

Erkek girişimcilerin faaliyet gösterirken karşılaştığı sorunlara bakıldığında kadın girişimcilerin karşılaştıkları temel sorunlarla benzerlik göstermekle birlikte cinsiyetçi yaklaşımlar ile kadın girişimcilerin erkek girişimcilerde söz konusu olmayan birçok ek kısıtlamaları, sorunları da mevcuttur (Neck and Greene, 2011). Bu kısıtlamaların gelenek-göreneklerden, genel olarak kültürel ve sosyal ortamdan ve iş yükünden kaynaklandığı gözükmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde kısacası kadın girişimciler başarılı bir işletmeyi kurmak ve aktif şekilde işletmek için gerekli olan tüm donanıma ulaşmada erkeklere göre daha çok problemlerle mücadele etmek zorundadır (KSGM, 2000).

Kadınların iş gücü piyasasına biçimsel olarak girememelerin bazı nedenleri aşağıda sıralanmıştır:

- Kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması
- Toplumun kabul gören önyargıları
- Bastırılmış kadın davranışları
- Örgütsüz-dağınık kadınlar
- Kadınların ücretlerinin düşük olması
- İşveren davranış ve tutumları
- Kadınların ev ve iş yaşamlarının uyumlaştırılmasına yardımcı olacak destekleyici araçların bulunmaması
- Aileden izin alamama:2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanuna göre böyle bir gereklilik kalmamasına rağmen kadınların, eş veya aile büyüklerinden izin alamamaları, iş hayatına girişleri önünde engeldir (Gülçubuk, 2019).

Yapılan araştırmalarda bulunan ve kadınların girişimcilik faaliyetlerinde kadın olmalarından oluşan bazı sorunlar aşağıda anlatılmaktadır:

- Kadının faaliyet göstereceğı yerin evinin olduğu, ataerkil toplumlardaki bu görüş ile birlikte erkeğın izni alınmadan kadının bireysel olarak herhangi girişimde olamayacağı düşüncesi (Güldal, 2006; Cam, 2003),
- Faaliyet gösterilecek mesleklerin cinsiyete bağılı rol ayrımcılığının getirmiş olduğu düşünce ile erkek işi kadın işi diye ayıran bir düşüncenin varlığı (Örücü vd, 2007; Narin vd., 2006; Gökakın, 2000),
- Düşünsel olan duygusal ve cinsel taciz (Kocacık ve Gökakaya, 2005; Çelik ve Özdevecioğlu, 2001),
- Cam tavan engeli olarak adlandırılan kadın olmasından kaynaklanan işletme bünyesinde terfi almasına ve yönetici pozisyonuna yükselmesine engel olunması (Anafarta vd., 2008; Narin vd., 2006),
- Sosyal pozisyon olarak kadınların erkeklere göre daha alt seviyede bulunmaları (Aldrich ve Zimmer, 1986),
- Devlet tarafından yasalar ve politikalardan kaynaklı konulan engeller (Ecevit, 2007),
- İş hayatındaki insanların kadınların iş yaşamında yetersiz olduğu, güvensizlik duygusu, tecrübe yetersizliğı ve başarısız olacakları beklentisi (Toksöz, 2007; Davidsson, 1995),
- Kadın girişimcilerin aile hayatı ve iş hayatı arasında denge kurmaya çalışırken ortaya çıkan rol çatışması (Narin vd., 2006; Özdevecioğlu ve Aktaş, 2007),
- Eğitim seviyelerinin düşük olması (Kansız ve Acuner, 2008; Yetim, 2008),
- Yeni iş geliştirebilmek ve girişimcilik yeteneklerini geliştirebilmek için çabalayan kadının iş yaşamının yanı sıra ev işleriyle uğraşması, çocuk ve yaşlı bakımından da sorumlu sayılması sebepleriyle iş hayatına yeterli zaman ayıramayarak gelişmesine engel oluşturmuştur (OECD, 2004),

- Toplumsal gelenek, görenek ve aile baskısı ile kadınların, çocuk bakımı ve eğitimi, küçük yaşta evlenme, boşanma konusu gibi kadın olmasından sebep yaşadığı sosyal sorunlar (Ayaz, 1993),
- Kadınların rol model alabileceği başarılı kadın sayısının az olması (OECD, 2004; Davidsson,1995; Delmar, 2000),
- Girişimci olmak için gerekli olan sermayeye kadınların ulaşmalarının zor olması (OECD, 2004; De Groot, 2001).

Kadınlar, erkeklerden daha fazla engellemeye maruz kaldıkları için kamu ve özel hizmetlere, yeni bir işletmeyi kurma ve yönetmek için gerekli tüm bilgilere ulaşmakta erkeklere göre fazla zorlukla mücadele etmek zorundadır. Kadın girişimciliği konusuna bakıldığında genel bir bakış açısının oluşturulmaması ve bütünlük sağlanamaması, kurumsal farklılık ve koordine olabilmekte karşılaşılan güçlükler, politikalar geliştirilirken kadınlara yönelik herhangi bir gelişme sağlanmaması ile ilgili engeller kadın girişimciliğinin gelişmesinin önüne çıkan diğer problemlerdendir (İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği, 2010).

4.3. Kadın Girişimciliğinin Önemi ve Yaygınlaştırılması

Siyaset, iş dünyası içerisinde aktif rol edinmek tüm dünyada ve ülkemizde erkeklerin daha aktif bir rol üstlendiği bilenen bir durumdur. Geleneksel tutumlar Türkiye için erkek egemenliğine dayalı bir toplum oluşmasına neden olmuştur. Erkek bir tek başarılı olmaya odaklanması ve hayatı boyunca bu hedef doğrultusunda yetiştirilmesi bunun en önemli nedeni olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Ancak bu durumun gün geçtikçe insanoğlunun fikir değişiklikleri ve geleneksel tutumlardan uzaklaşma ile birlikte kadınlarında aktif roller üstlenmesine olanak sağlanmıştır. Kadınların da yeni fikirlere açık ve kendi birikim ve yeteneklerini maddi kazanca dönüştürmeye meyilli oldukları, eşit şartlar altında eğitilmiş oldukları kabul gören bir görüş haline dönüşmüştür.

Girişimcilik fikri hızlı bir geliştirme göstererek 1980'ler itibariyle erkeklerin ilgi alanında olduğu kadar kadınlarında ilgi alanına girmiş ve kadınları da bu zaman zarfı ile birlikte iş yaşamının içerisine almıştır. Günümüzde ise teknolojik, sosyal, endüstriyel gelişmeler daha çok girişimci olmak isteyen kadının iş yaşamında, sektör içerisinde yer olmasına imkân sağlamıştır. Ülkemiz gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer almaktadır.

Türkiye ekonomisi kırılğan bir yapıya sahip olup, zengin olmanın, ekonomiyi büyütmenin, yarısı kadınlardan oluşan ülke nüfusumuzun aktif olmayan potansiyelini etkin hale getirmenin ve yeni istihdam alanları yaratarak işsizliği azaltmanın yolunun kadınların girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesinden geçtiği üzerinde önemle durulması gereken bir kavramdır. Bilgi edinmenin kolaylaşması, eğitilmiş kadınların sayısındaki artış kadınların çalışma hayatının her alanında daha sık görülmesi sonucunu doğurmuştur (Soysal, 2010).

Tüm ülkelerde toplumlar tarafından son yıllarda kadın girişimciliğine olan destekler devam ederek önem derecelerini arttırmaktadır. Ülkemizde de kadın girişimciliğine olan desteklemelerde artmaktadır. Avrupa birliğine katılım aşamalarında kadın girişimciliğine verilen önem ve çalışmalar arasında kadın girişimciliği konusu araştırmalarda önemli bir yer almaktadır. Bu aşamada bakıldığında kadın girişimciliğinin yaygınlaşmasında en büyük sebeplerin arasında gerek ülkemiz kamu ve sivil toplum kuruluşları gerekse Avrupa Birliğine katılım süreci içinde gerçekleştirilen araştırmaların etkili olabileceği söylenebilir. Bir diğer sebeplere bakıldığında girişimciliğin yaygınlaşmasının etki ettiği sebeplerden bir diğeri de girişimciliğin işsizlik sorununa getirilebilecek çözümlerden biri diğeri etken olmasıdır. Toplumsal normların getirdiği sebeplerden dolayı kadın toplum içerisine sürekli bir ayırım konusuyla karşı karşıya gelmektedir. Girişimci konusunda istihdam etmek isteyen kadın bu ayırımla çok fazla karşı karşıya gelmektedir. Bu sebeplerden de kadınlar kendi girişimini kurarak kendi koşullarını oluşturabileceği işlerde girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Türkiye’de yaşayan insanlarımızda kadınlar genellikle ailesi için yaşayan, bütün potansiyelini ve gücünü yine ailesi için harcayan bireylerdir. Bu açıdan bakıldığında dolaylı yoldan kadını güçlendirmek bununla birlikte yani aileyi güçlendirmek algısı oluşturmaktadır. Toplumsal anlamda yaşanan tüm sorunların çözümünde 'Güçlü aile için güçlendirilmiş kadın' anlayışı etkili olacak ve bir temel görevi sağlayacaktır (Kavaf, 2010).

Son yıllarda kadın girişimciliğinin yaygınlaşmasının sebeplerini Arıkan (2004) aşağıdaki gibi sıralamaya çalışmıştır:

- Günümüzde çok sayıda kadının sosyo-kültürel alt yapıdaki değişim sonucu çalışma hayatına girmesi ve öğretim seviyelerinin artması,
- Girişimci olarak başarılı olmuş kadın sayılarının fazlalaşması ile örnek olabilecek kimselerin artması,

- Kadınların çok fazla yükselmelerinde engeller olması sonucu orta yönetim kadrolarında bulunarak çalıştıkları şirketlerden personel azaltma politikasıyla ilk onların çıkarılabilecekleri telaşı ile bir gün işlerini kaybedecekleri fikri dolayısı ile girişimciliğe atılarak kendi işlerinin patronu olmayı arzulamaları,
- Hala birçok işletmede iş hayatında erkeklerin aktif olarak ön planda bulunması ve kadınların cam tavan olarak adlandırılarak, işletmede ancak belli bir yere kadar yükselebilecekleri düşüncesinin geçerli olması.

5. TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANDA KADIN

5.1. Kadının Kırsal Alandaki Yeri

Kadının kırsal alandaki yeri aslında toplum ve aile hayatının her alanında tüm yaşamı boyunca bulunduğu yeri ifade etmektedir. Çünkü kadının yaşamı boyunca sosyal-ekonomik açıdan kırsal olarak adlandırılan sahanın dışına çıkması çok mümkün olan bir koşul olmamaktadır. Kadına üretim, sağlık, gıda ve beslenme gibi alanlarda erkeklere oranla daha çok sorumluluk yüklenmekte ve kadının kalkınmaya etkisi hem ülke ekonomisi hem de çalışma yaşamında sahip olduğu statünün artırılması yönünden önemli olan bir bulgudur. Kırsal alanda doğup büyüyen kadın geleneksel yapıları, işle ilgili tutum ve eğilimleri, uğraşı biçimleri gibi faktörlerle kentteki kadınlara göre değişiklik arz etmektedir. Kırsalda yetişen kadın evin temizliği, çocukların yetiştirilmesi, yiyecekleri hazırlama, ısınma, temizlik gibi benzer ev işlerinde çalışırken diğer yandan tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinde, üretim, el sanatları hobileri, tarım dışı kar getirici etkinliklerde (pazarda satmak için mal üretimi, tarım dışı ücretli işçilik, pazarlama faaliyetlerine katılım gibi) bulunmaktadır (Yıldırak ve ark. 2013).

Tarım sektöründe Türkiye'de emek sarf eden insanların arasında kadınlarımız her zaman aktif olarak yer almaktadır. Tarımsal üretime çoğu zaman erkeklerden daha fazla katkı sağlayan kadınlarımız önemli bir emek gücünü oluşturmaktadır. Ancak kadınların üretim sürecindeki, sosyo-ekonomik yaşamdaki rol ve katkıları göz ardı edilmekte ve gerçekleştirdikleri üretim resmi kaynaklara yansımamaktadır. Kırsal kesim kadınının tarımsal üretime, aile ve ülke ekonomisine katkısı dikkate alınmamakta, kadın sadece çocuk doğuran ve iş yapan bir birey olarak değerlendirilmekte, yeniliklerin kadınların yaşamını ne şekilde etkileyeceği önemsenmemektedir. Üretimin baştan sona her aşamasına aktif bir şekilde çalışan kadınlar, kalkınmanın olanaklarından yeterli pay alamamaktadır. Kadınların kırsal alanda girişimci olmaları her şeyden önce kendilerinin güçlenmesi ve ataerkil aile ve evlilik ilişkilerinde ezilmeye karşı durabilmeleri için önemlidir. Güçlenen kadın ailesinin ve çocuklarının refahını da artıracaktır (Sirman, 1991).

Kırsal yaşam, çoğu kadının yaşadığı ömrü boyunca tüm yaşamını kapsamaktadır. Kadın hayatını ikame ettirdiği yıllar sürecince kır denilen kırsal alan dışına çıkamamıştır. Durum böyle olunca ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesi mümkün olmamıştır. Kırsal alanda doğarak büyüüp yetişen bir kadının yaşam felsefesi, düşünceleri gerek mesleki eğilimi,

gerekse girişimcilik açısında işlerle olan tutum ve davranışları kentte yaşamını sürdüren herhangi bir kadınla maalesef ki eksik kalarak örtüşmemektedir. Kırsal alanda egemen olan sosyal bakış açıları ve değerler kentte yaşayan insanlarla farklı olduğunda kadının dışarı ile olan iletişim ve ona faydalı olacak ilişkisini engellemektedir. Kentle ilişkilerde kente ulaşabilme ve yeniliklerden haberdar olabilme şartlarından kentle olan iletişimlerde büyük bir sorun oluşturmaktadır dolayısıyla kadının soyutlanmasına neden olmuştur (Yıldırak vd, 2013).

5.2. Kadının Tarımsal Üretimdeki Rolü

Kırsal alanda yaşayan kadınların tarımsal üretimde gelişme sürecindeki rolünü 1970 yılında Boserup ilk kez araştırma konusu yapmıştır. İlk çalışmalarından biri "Ekonomik Kalkınmada Kadının Rolü" adlı kitabı olup gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde kadınların üretim sektörüne katkılarını incelemiştir. Araştırmasında, dünyada kadınların erkeklere kıyasla gelişmenin getirdiği olumlu sonuçlardan çok daha az faydalandıkları ve daha da önemlisi, gelişme programlarının öngördüğü yeni teknolojilerin kadınların statüsünü düşürdüğü sonucu vurgulanmıştır. Araştırmada ayrıca, geleneksel çalışma alanlarını ve cinsiyete dayalı işbölümü modellerini yeni tarımsal yöntemlerin değiştirdiği ve bu durumun kadınları olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. Temel konu olarak genellikle eşitlik anlatılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma kalkınmada kadın düşüncesine, kalkınma sürecinde cinsiyetin boyutları ve önemine yol göstermesi sebebi ile önemli bir katkı getirmiştir (a.g.e.).

Günümüz şartlarında tarımsal aktivitelerde işgücü düşünüldüğünde; kadının bu koşullarda tarımdaki yeri ve para kazanmak için gerçekleştirdiği faaliyetlerde bulunması kadınlarımıza farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Kadınlar tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirirken birçok faktöre bağlı olarak değerlendirilmektedir. Bu faktörleri ailenin sahip olduğu arazi varlığı, üretimde kullanılan alet ve makinelerin varlığı, üretimdeki ürün çeşitleri, gerçekleştirilen tarımsal faaliyet büyüklüğü vb. olarak sıralamak mümkündür. Kırsal alanda tarımsal faaliyetlerde mekanizasyon ve kullanılan alet makineler arttıkça işgücü olarak emek gerektiren durumlarda kadına gerek kalmamaktadır. Bu bağlamda kadın tarımsal üretimden koparak aile bütünlüğü oluşturan ev hanımlığı faaliyetlerinde bulunmak durumunda kalmaktadır (Yıldırak vd, 2013).

Kadınlar tarımsal üretimde rol üstlenmezken, az topraklı ailelerde mevsimlik işçi olarak çalışmakta, hayvan bakımı ve hayvansal üretim faaliyetlerinde istihdam

edilmektedirler. Endüstri bitkileri üretiminde ve çeşitlenmiş tarım yapan yörelerde ise kadınlar genellikle el emeğine dayalı olan işleri üstlenmişlerdir. Bu yörelerde erkekler daha prestijli olan mekanize faaliyetleri yürütmektedirler (Sirman 1991).

Türkiye’de kırsal alanda yaşayan kadınların büyük bir kısmı nüfus içerisinde aktif roller alarak nüfus içerisinde, üreten çalışan insanlar olarak yer almakla birlikte kentte yaşayan kadınların aksine bir durum teşkil ederler. Mekanizasyon ile birlikte tarımsal faaliyetlerde toplam kadın emeğinin yüzdesi seneler geçtikçe düşüş göstererek tarımsal işgücünün geneline katılım oranı azalış göstermektedir. Bu mekanizasyon durumunun artmasıyla birlikte kırsal kadın ev kadını statüsüne girerek çalışma yükünü azaltarak aktif üretimine engel olmaktadır. Girişken olan kırsal kadının faaliyetlerini ve bu süreç denetim alanlarını sınırlayarak etkide bulunmaktadır. Tüm bu anlatılanlara karşı, 1950 yıllarından bu zamana kadar olan istatistiki veriler araştırıldığında nüfus rakamları olarak azalırken kadınların tarımsal faaliyetlerde bulunarak çalışma oranlarının devamlı olarak arttığı gözlenmektedir (Yıldırak ve ark. 2013).

Gelişmiş büyük çiftliklerde yüksek oranda mekanize olduğu için kırsal kadının kendi sektörlerinde aktif olarak faaliyet göstermeleri mümkün değildir. Kadınların sektör olarak sınıflandırılmasında bu durum kadınların yükünü azaltarak köy kadını tanımlamasıyla değil de ev kadını statüsünde sınıflandırmaya sokmaktadır. Üretken olmak isteyen kırsal kadının bu durum hareket ve denetim alanına sınırlayarak engel oluşturan bir durumdur (Anonim 2000a).

Tarımsal üretimde faaliyette rol alan kadının konumu aslında dört grupta incelenebilir (Anonim, 2000a).

1. Küçük aile işletmelerinde erkekler tarımsal faaliyetler dışında gelir getirebilecek kaynaklara yönelirken, kadınlar aktif olarak yoğun tarımsal üretimlerde bulunurlar. Küçük toprak sahibi olan ailelerde ve yahut orta büyüklükte toprağı işleyen ailelerde dönüşümlü olarak üretim ya da bitki türü tarım yapılması halinde kadın, güç gerektiren el emeği işlerini hasat, çapa vs. gibi faaliyetleri erkeklere oranla daha fazla üstlenmektedir.
2. Orta ölçekli çiftliklerde kadınlar emek gerektiren yoğun faaliyetlerle ilgilenirken erkekler ise mekanik işler ve pazarlama ilişkileri ile ilgili işleri üstlenirler.

3. Büyük işletmelerde ise kadınların işgücü olarak faaliyet gösterme oranları düşüktür. Tarımsal faaliyetler gerçekleştirilirken üretimde aktif rol almak yerine ne üretileceğine karar verme, denetleme, pazarlama ve yönetme gibi konularla erkek ilgilenmekte çok az da olsa kadın bu alanlarda görev üstlenmektedir.
4. Toprağı olmayan ve ya çok az toprak sahibi ailelerde hem kadın hem erkek tüm aile üyeleri geçimlerini sağlayabilmek adına başka çiftliklerde, işlerde çalışmaya ihtiyaçlar duymaktadır. Bu sebeplerden dolayı aile üyeleri kadın ve erkekler işgücü olarak köylerde ve yahut civar köylerde mevsimlik işçi olarak faaliyet göstermeye gitmektedir. Bu özelliklere sahip olan ailelerde adın, üretim gerektiren faaliyetlerde sınırlı olarak var olup yoğun emek lazım olan bahçe, hayvan bakımı ve tarla işleriyle ilgilenmek durumundadır (Anonim 2000a).

Kırsal alanda tarımsal üretim faaliyetlerine aktif ve yoğun bir şekilde katılan kadınlar tüm ülkeler için kırsal ekonominin sarsılmaz güç noktasıdır. Tarımsal faaliyetlerin önemli bir bölümü ücretsiz aile işçisi emeği olarak görülen bu güç kaynağı emeğine bağlıdır fakat bu güç kaynağı genellikle önemsiz görülmektedir (Kızılaslan, 2010).

Kadın ve kırsal kalkınma durumu; kadının daha aktif olması, emeğini etkin kullanabilmesi, kadının güçlenmesi, üretim sürecindeki yeri, yayım, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler, gündelik yaşam üzerindeki denetim gücünü arttırabilmesi, erkeklerle eşit bir şekilde kalkınma sürecine katılabilmesi olarak algılanmaktadır (Alkan, 2009). Kadınlar kırsal alanda sosyal gelişmişlik göstergeleri açısından hala erkeklerin gerisinde bulunmakta ve ülkenin gerçekleştirdiği kalkınmadan eşit pay alamamaktadırlar. Erkeklerin üstlendikleri görevler farklılık göstermekle birlikte üretimdeki çeşitlilik, ailenin temel geçim kaynağı, köyün şehir ile olan iletişimi, köyün yerleşim yerine uzaklığı, ürün çeşitliliği vs. bu durumu etkileyen faktörlerdir. Üretimle ilgili ev içi işler, yemek, kışlık yiyecek hazırlanması, bulaşık, çamaşır, temizlik, çocuk bakımı vb. diğer yapılan işler kadınlar tarafından yapılmaktadır. Özellik son yıllarda kırsal alanda gerek ekonomik gerekse sosyal nedenlerden dolayı erkeklerin tarım dışı alanlara yönelmesi, tarımsal üretimde kadının işlevini arttırmıştır (Kızılaslan, 2010).

5.3. Kırsal Alandaki Kadının Eğitim Durumu

Girişimciliği etkileyen başlıca faktörler arasında; kültür, eğitim, aile, sosyal çevre, yasal, siyasi, rol modeller ve idari faktörler ile mali yapı yer almaktadır. Bireylerin toplumda

etkin bir rol alması, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi; haklarını bilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu hakların temeli sayılacak olan eğitim, bireylerin diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemlidir. İnsan refahının, verimliliğinin yükseltilebilmesi eğitim seviyesinin artırılmasıyla gerçekleşmektedir. Eğitim hakkını toplumun diğer üyeleriyle eşit ve etkili kullanan birey toplumun gelişiminde de etkin rol oynar. Eğitim en geçerli yatırım olarak görülmeyle birlikte eğitim hakkının kullanılmasına yönelik toplumda çeşitli sorunlar yaşanabilmekte, çeşitli engellerle karşılaşılabilir. Bu engellerden belki en önemlisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyetçi tutumlardır (Özaydınlık, 2015).

İnsan sermayesinin miktarının artırılabilmesi için, öncelikli olarak insan nüfusuna zorunlu temel veya ilköğretim aşamasından geçirmek ve eğitim olanaklarından nüfusun hepsinin yararlanmasını sağlamak önemli bir olgudur. Eğitim seviyelerinin yükselip yükselmediğini, bu çalışmanın başarıya ulaşmış olup ulaşmadığını göstergesi ise, okullaşma oranlarındaki yükseliştir. Türkiye’de 1996-1997 öğretim yılına kadar zorunlu eğitim 5 yıl iken, kız erkek okullaşma yüzdeleri birbirlerine yakındır. 1995-1996 öğretim yılında kız erkek okullaşma oranlarına bakıldığında kızlarda %88.2, erkeklerde %92.3’tür. Son yıllara bakıldığında bu oran kızlarda %89,1 iken erkeklerde %93,2 ile artış göstermiştir. Fakat oranlara bakıldığında zorunlu eğitimde kadın erkek eğitim oranları birbirine yakın iken temel eğitim sonrasında kız öğrencilerin eğitim aşamalarına katılımı erkek öğrencilerin oranından azdır, kızların eğitimlerinden geri kalmaları bir üst aşamadaki okullara geçişini de olumsuz anlamda etkilemektedir (Üçcan, 1992).

Ülkemizde "eğitimde fırsat ve olanak eşitsizliği" problemi yalnızca kadın ve erkek nüfus arasındaki eşitsizlik ve okullaşma oranlarının düşük olmasından kaynaklanmamakta, var olan fırsatlardan yararlanabilmek adına kadın ve erkek ve kadın gruplarının kendi içlerinde de farklar mevcuttur, kırdaki yaşayan nüfus ve kentte yaşayan nüfusta bu farklar özellikle görülmektedir (Bülbül 1992). Türkiye’de kadınlarımızın eğitim olanaklarına ulaşması zor iken özellikle kırsal alanda hayatını sürdüren kadınların eğitim olanaklarına ulaşması kenttekilere oranla daha zordur. Kadınların eğitimden yararlanma durumları araştırıldığında ilk göze çarpan kadın-erkek okur-yazarlık oranı (%35) ve düşük okur-yazarlık oranı (%57) arasındaki dikkat çeken farktır. Tarım sektöründe faaliyet gösteren işçi kadınlar, tarımın iş gücüne ihtiyaç duyduğu aylarda genellikle eğitim dönemiyle aynı aylara denk geldiği için kadınlar eğitim yerine tarımsal iş durumunda kalmak zorundadır. Kadınlar

eğitimle elde edebilecekleri şeyleri parasal olarak onlara geri dönüşü olmayacağını düşündüğü için okul eğitimi yerine geçim zorluğundan tarımsal faaliyette bulunmayı tercih etmektedirler. Yaşam içerisinde statü kazanmak bakımından kadının eğitimi oldukça önemli bir olgudur. Kadının sağlık, eğitim ve istihdam bakımından eşit şartlara sahip olabilmesi kırsal alandaki kadının eğitim seviyesinin yükseltilmesine bağlıdır. Toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesi eğitim seviyelerinin yüksek tutulması bakımından önemlidir (Bircan, 1992).

Kırsal alanda yaşayan kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, okula geç yaşta gönderilmesi, eğitim maliyetlerinin yükselmesi, kızların eğitime yönelik dürtülerle eyleme geçmesi, ataerkil değer yargıları ve bunlar ile birlikte alacağı eğitimin geleceğe yönelik bir katkısının olmayacağı düşüncesi ile işgücüne dâhil edilerek eğitimini olumsuz yönde etkilemesine sebep olmaktadır. Kadınların bilgi ve eğitim seviyeleri arttıkça tarımdaki yenilikleri erken benimsemeye, bilgiye ulaşma yetenekleri bu bilgileri kullanıp değerlendirme becerileri ve yeni becerilere açık olma istekleri aynı oranda artacağı düşünülmektedir (Taluğ, 1993).

5.4. Türkiye' de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları

Ülkemizde kırsal kadına yönelik olarak, Tarım ve Orman Bakanlığı kadın faaliyetlerini yürütmektedir. Çiftçi kadınların sosyal ve ekonomik statüsünün daha da yükseltilmesi, onların tarımsal kalkınma içindeki rollerinin daha da artırılabilmesi için Bakanlıkça 29.09.1997 tarih, 97/19–972 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Genel Müdürlük bünyesinde Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı ihdas edilmiştir. Bakanlığın kırsal kesime hizmet götürme görevi ise “Çiftçi Eğitim ve Yayım Hizmetleri” adı altında Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir (Anonim 2020). Ayrıca, kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik çalışmalar, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri tarafından da yürütülmektedir (Kutlar, 2004).

Dünya genelinde kadınlar için tarımsal yayım çalışmalarına önem verilmesi Dünya Bankası başta olmak üzere, FAO (Food and Agricultural Organization) ve IFAD (International Fund for Agricultural Development) gibi uluslararası kuruluşların bu araştırmalara ön ayak olması ülkemizde de Tarım ve Orman Bakanlığı’nın kadınlara yönelik tarımsal yayım konusuna önem vermesine sebep olmuştur (Anonim, 2000b).

81 ilde kırsal alanda yaşayan kadınlarına yönelik olarak 2015 yılından bu yana Eğitim ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı tarafından Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde “Kadın Çiftçiler Tarımsal Yenilikler ile Buluşuyor” programı kapsamında yayım çalışmaları yürütülmektedir (Anonim, 2021c).

Yürütülen Eğitim ve Yayım Çalışmaları

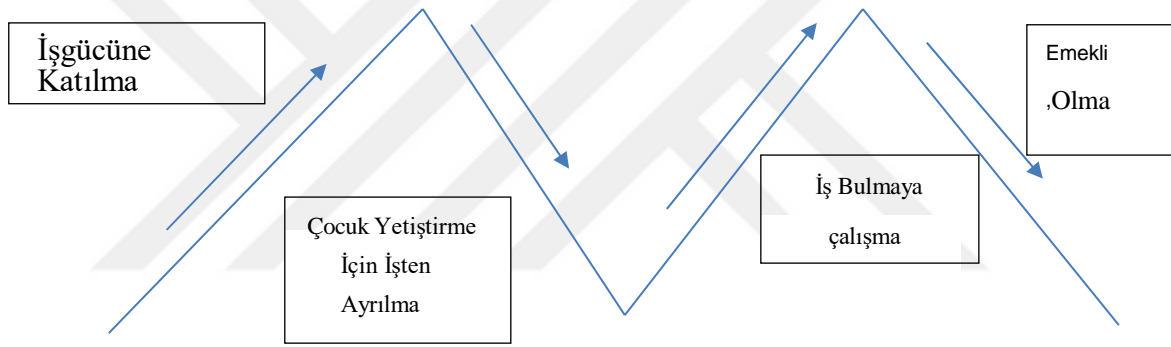
- Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016)
- Kırsalda Kadın ve Aile Hizmetleri
- Kadın Çiftçiler Tarımsal ve Ev Ekonomisi Konularında Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Buldukları Yerlerdeki Kadın Çiftçilere Verilen Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi
- Lider Çocuk Tarım Kampı Projesi
- 15 Ekim Dünya Kadın Çiftçiler Günü Projesi
- Girişimci Kadın Çiftçiler Ödül Töreni Projesi
- Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016)
- Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)
- Uluslararası Çalışma Örgü tü (ILO) tarafından Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) işbirliği ile yürütülen ve İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) tarafından finanse edilen "Kadınlar için Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye' de İnsana Yakışır İş için Kadınların Gü çlendirilmesi Projesi" çalışmaları (Anonim,2022).
- Gıdaların Çeşitli Yöntemlerle Muhafaza Edilmesi Eğitim ve Yayım Çalışmaları
- Kırsal Alanda Kadın Eğitimi ile Sağlıklı Süt Üretimi Projesi
- Aile ve Çocuk Eğitimi Projesi
- Çocuk Dostu Öğrenme Ortamları Projesi
- İzmir İli Sürdürülebilir Kalkınma İçin Tarımda Kadın Çalıştayı
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW) Çalışmaları
- Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Ulusal Eylem Planı Çalışmaları
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı Çalışmaları
- Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi Çalışmaları

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi, Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinde Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Önlenmesi Projesi Çalışmaları
- Birleşmiş Milletlerin dört kuruluşu Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Ulusal Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Ulusal Program uygulayıcısı olarak İŞKUR ortaklığında yürütülen "Herkes için İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Pilot Bölge Uygulaması" Projesi Çalışmaları
- Dere Tepe Eğitim Kadın Destek Programı Çalışmaları (AÇEV)
- Kadın Çiftçi Örgütlenmesi İşbirliği Protokolü Çalışmaları
- Growtech Eurasia 2012 Uluslararası "Üretimde Biz de Varız" Tarım ve Kadın Konferansı
- FAO Toplumsal Cinsiyet ve Tarım Çerçeve Programının Uygulanması Yoluyla Cinsiyet Dayalı Verilerin Oluşturulması ve Ulusal Kapasitelerin Güçlendirilmesi Projesi (Türkiye, Tacikistan, Kırgız Cumhuriyeti)
- Kırsal Kadın Çalışmalarının Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması Programı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Eylem Planı" Çalışmaları
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı "Kadın İstihdamının Arttırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması Başbakanlık Genelgesi Gereği oluşturulan "Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu" Çalışmaları
- Kadın Çiftçiler Yarışıyor Bilgi ve Proje Yarışması
- Kadın ve Aileleri ile Güvenli Tarım ve Sağlıklı Beslenme Projesi (Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AKÇAM), Karabuğday Yetiştiricileri ve Sağlıklı Yaşam Derneği (KARSADER) ve Sponsor Firma Türk Traktör AŞ (Koç Grubu) işbirliği
- Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı İle Kırsaldaki Kadınların Sosyo-Ekonomik Yönden Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi" (Türkiye-Azerbaycan) (tarimorman,2022).

6. KIRSAL ALANDAKİ KADIN İSTİHDAMINA YÖNELİK SORUNLAR

Kadınların işgücüne katılımı sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmekle beraber özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücüne düşük katılım oranı dikkat çekmekte ve kalkınmanın sağlanmasındaki önemi gündeme gelmektedir. Kadınların ekonomik yaşama daha fazla katılmaları, kalkınma ve büyümeden daha fazla pay almaları ve aile içindeki konumlarının iyileşmesinin sağlanması kalkınmışlığın gereğidir. Sonuçta üretim faktörleri arasında yer alan kadın işgücünün yok sayılması ya da atıl kalması ekonomik bir kayıptır. Kadınların işgücüne dolayısıyla ekonomiye kazandırılması tüm ülke için bir kazanç, kalkınmanın hızlandırılması ve büyümenin dengeli bir yapıya kavuşmasında önemli bir etken olacaktır (Özdemir ve ark., 2012).

Şekil 6. 1. Kadının İşgücüne Katılımı

Kaynak: Wirth, 2001: 4

Şekil 6.1’de görüleceği gibi kadınların işgücüne katılmada yaşamlarının belli dönemlerinde çeşitli sebeplerle iniş çıkışlar yaşandığı anlatılmaya çalışılmıştır. İş gücüne aktif bir şekilde katılan kadın çocuk sahibi olduktan sonra çocuk yetiştirmek için işten ayrılmış ve negatif yönde ivme yaşamıştır daha sonra iş bulmaya çalışmış ve iş gücüne tekrar katılım sağlayarak emekli olarak iş gücünden ayrılmıştır.

Kadınların genel olarak iş hayatındaki iş gücü faaliyetleri açısından durumuna tarihsel olarak bakıldığında, genel olarak toplumsal düşünce karakterlerinin kadınlar üzerindeki etkisinin bu zamana kadar geldiği gözlenmektedir. Eski zamanlarda kadınların evine ve çocuklarına bakmakla yükümlü olduğu asli görevinin ev kadınlığı olduğu düşüncesi, ataerkil bir toplum biçimine sahip bulunduğu düşüncesi hâkimdir. İş hayatında geri planda kalmak zorunda kalan kadınlar tarihsel birçok dönemde yerleşik yaşama geçilse dahi çözüm olamamış, her alanda ikincil olarak görülen statülerine çare olamamıştır. Kadınlar ancak 1950’li yıllardan sonra gelişmiş ülkelerin sektörlerinde ve ekonomilerinde yaşanan değişimler

sayesinde iş sektöründe kendilerine bir alan bulabilmiş ve kadınlar özel ve kamu kurumları çerçevesinde ve hizmet sektörlerinde çalışmaya başlamışlardır. Çok uluslu firmalarda 1970’li yıllar ile birlikte artış yaşanmış ve bu durum düşük ücretle işgücü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu yıllardaki vaziyetle birlikte özellikle iş hayatına girmek isteyen kadınları etkileyerek düşük ücretlerde çalışmalarına sebebiyet vermiştir (Kılınç, 2015). Zaman içerisinde kadınların iş hayatında yer alarak ekonomiye yapmış oldukları olumlu katkılar sayesinde kadınları aktif hale getirebilmek adına iş hayatın çelişti düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Uluslararası çalışma örgütü (ILO) çalışma hayatında kadınlara yönelik uygulanan yapılan ayrımcılığın önüne geçilmesi ve kadınların aktif rol alabilmesi için araştırmalar yapmış ve bu konuda pozitif geri dönüşler elde etmiştir. Ülkeye katkıları düşünüldüğünde kadınların işgücü içerisindeki payı ülkeye yadsınamayacak kadar çoktur, üretim ve ekonomi bakımından birçok ülke için vazgeçilmez konumdadır. Ancak bu sebeplere rağmen işgücü piyasalarında uzun bir dönem erkeklerin arka planında olmak durumunda kalmışlardır (Eraslan, 2009). Cinsiyet eşitsizliğinin işgücüne katılım oranı ile sınırlı kaldığını söylemek pek mümkün değildir. TÜİK’in Haziran 2020 verilerine göre, Türkiye’de erkekler arasında istihdam oranı %58,9 iken kadınlarda aynı oran yalnızca %26,3 olarak gerçekleşmiştir. Yine güncel verilere göre, kadınlar arasındaki işsizlik oranı %14,5 iken erkeklerde bu oran %12,8 olarak karşımıza çıkmaktadır. (TÜİK, 2021)

Kadınlar tüm gücüyle üretimin her aşamasına aktif biçimde rol alırken, kalkınmanın olanaklarından yeterince yararlanamadığı gibi, yoksulluk ve az gelişmişliğin getirdiği olumsuzluklardan dünyada en fazla etkilenen nüfus grupları arasında yer almaktadır. İşsizliğin yaygın, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sınırlı ve dengesiz dağıldığı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, özellikle kırsal alanlarda yaşamını sürdüren kadının durumu, statüsü ve sorunları oldukça dikkat çekmektedir (Gülçubuk ve ark., 2012).

Kırsal kesimdeki kadın istihdamına yönelik temel sorunları;

- Kırsal kesimdeki kadınların kalifiye ve sosyal güvenlik kapsamındaki iş olanaklarının yetersiz olması,
- Kırsal kesimde kadınların statüsü düşük işlerde yoğun olarak istihdam edilmesi nedeniyle çalışma koşullarının esnek olmaması,
- Örgün ve yaygın eğitim olanakların daha az erişimi nedeniyle tarım dışında çalışma olanaklarının zayıflığı,
- Kırsal kesimdeki kadınlara yönelik mesleki eğitimlerin yetersiz olması,

- Kırsal alanda yaşayan kadınların erken evlilik problemleri medeni durumları,
- Erkeklerin baskın olduğu ata erkil yapı sonucunda oluşan toplum baskısı,
- Geleneksel rol tanımlamalarının kırsal kadın istihdamını sınırlandırması,
- Kırsal kadın girişimciliğinin yetersiz olması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamaması,
- Çocuk bakım hizmetlerinin yetersiz oluşu,
- Kırsal kesimde kadınların istihdam edebileceği kırsal sanayi bölgelerinin olmayışı,
- İş geliştirmek için gerekli olan sermayeye kırsal kesimdeki kadınların ulaşamaması,
- Kırsal kadın örgütlenmelerinin ve bu örgütlere ait pazarlama yetersizliği,
- Kırsal bölgeler arasındaki bölgelerarası farklılıkları olarak sıralamak mümkündür (Gülçubuk, 2012).

7. KIRSAL ALANDAKİ KADINLARIN SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER

Ülkemizde kırsal kesimde yaşayan kadınlar; kendi tercihleri olmayan ve çevresinde kalan, ekonomik ve sosyal birçok koşullar sonucu oluşan sorunla mücadele etmek zorunda olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar ve kadınlara yönelik oluşan eşitsizlik durumlarında en önemli faaliyet, kırsal alana hizmet götüren kurumlar arasında koordinasyon sağlayıcı politikaların uygulanmasıdır. Kırsal alanda öncelikli olarak kadınların özellikle örgün-mesleki eğitimlere katılımının sağlanması, tarımda kırsal kadınların istihdam edilebileceği kırsal sanayi bölgelerinin oluşturulması gerekmektedir. Oluşturulacak kırsal sanayi bölgelerinde kadınlara erkeklerle eşit fırsatlar sağlanmalıdır. Bunun yanında kırsal kadınlar için yeni iş sahaları yaratan kırsal kalkınma projeleri oluşturulmalıdır. Türkiye'de kırsal kalkınma projeleri öncelikle bölgesel dengesizlikleri giderme amacını gütmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin geri kalmışlığı, son yıllarda hükümet programlarında öncelikli bir konu olarak ele alınmaktadır. Kalkınmada öncelikli yöreler derecelendirilerek kalkınma planlarında bu konuya önem verilmiştir (Ertürk, 1991).

Geçmiş senelerde kırsalda kadın için uygulanan projeler incelendiğinde, Türkiye'de kırsal kesim kadınının kalkınma sürecine katılımının sağlanması konusundaki çaba ve girişimlerin oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Projelerin çoğunda kadının kırsal yapıdaki önemine değinilmiş, ancak kadının kırsalda yaşadığı sorunlar büyük ölçüde kapsam dışı bırakılmıştır. Genel amaç kırsal alt yapıyı geliştirmek, teknoloji transferleri yolu ile tarımı modernleştirmek ve böylece kırsal kesimde yaşayan ailelerin gelir düzeylerini yükseltmek olmuştur. Türkiye'de kadın boyutu açısından yaygın olan projeler genellikle cinsiyeti göz önüne almayan ya da kadın bileşeni olan projelerdir. Doğrudan kadınlar hedeflenerek hazırlanan projeler ise, daha çok aile planlaması, ana çocuk sağlığı, beslenme, okuryazarlık ve el sanatları alanlarında gerçekleşmiştir. Kadın girişimciliği kadının emeğinin üretken kılınması ve ekonomik anlamlı kazanca dönüşmesi konusu ise daha sonra ele alınmaya başlanmıştır (Ertürk, 1991).

Kırsal kesimdeki kadınların istihdamına yönelik politikaların oluşturulmasında bölgesel farklılıklar dikkate alınarak planların yapılması gerekmektedir. Kadın istihdamını olumsuz yönde etkileyen geleneksel bakış açısını kırmaya yönelik çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir. Bu konuya yönelik toplantılar, seminerler yapmanın yanı sıra reklam kampanyalarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Kadınlar çalışmalarını için cesaretlendirilmeli

hem de toplumun diğer fertlerine kadınların çalışmaları halinde ailelerine ve topluma yapacakları olumlu yansımalar açıklanmalıdır. Kırsal kesimdeki kadınların yetiştirdikleri ürünlerin pazarlanabileceği organik ürün pazarları kurularak kadınların ekonomik hayata katılımları sağlanmalıdır. Böylece kırsal kesimdeki kadınların istihdamının artırılmasının yanı sıra sosyal hayattan dışlanmışlıkları da ortadan kaldırılabilecektir. Kadın istihdamını sektörel anlamda iyileştirmeye yönelik olarak, tarım dışı sektörlerdeki çalışma koşulları kadınlara uygun hale getirilmelidir. Part-time uygulamalarının kadınları tarım dışı sektöre çekmede son derece faydalı olacağı düşünülmektedir. İşyerlerinde açılacak kreşler, kadınların iş hayatına girmelerindeki en büyük sorunlardan biri olan çocuk bakımı sorununu ortadan kaldıracak ve kadın istihdamını olumlu olarak etkileyeceği düşünülmektedir. Tüm bunların düşünüldüğünde; kadın istihdamını artırma konusunda hükümete ve sivil toplum örgütlerine önemli görevler düşmektedir. Bu konuyla ilgili olarak yürütülen çalışmalar çeşitlendirilmeli ve artırılmalı, kadın istihdamının artırılmasına hükümet politikalarında yer verilmeli, iyileştirmelere yönelik olarak hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Kadın statüsü ile eğitim düzeyi, üretim sürecine katılımı ve elde ettiği gelir arasında pozitif bir ilişki vardır. Kadınlara beceri kazandırılması ve bunun sonucunda ürettikleri ürünleri satarak gelir elde etmeleri; onların ekonomik yaşama daha fazla katılmalarını, kalkınmadan daha fazla pay almalarına, aile ve toplumdaki konumlarının iyileşmesine neden olacaktır (Bircan, 1992).

8. ARAŞTIRMA BULGULARI

8.1 Demografik Özellikler

8.1.1 Yaş

Çalışma hayatı içerisinde insanların yaşı etkili olan önemli bir kavramdır. Tarımsal faaliyetlerde bulunan kırsaldaki çiftçilerin yenilikleri fark etmeleri, yaygınlaştırmaları ve civar işletmelerin bu durumdan etkilenmeleri yönünden belirli bir yaşta olmaları önemlidir (Taluğ 1993; Tatlıdil 1993). Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda yaşı daha genç olan üreticilerin teknolojik yeniliklere tutumu daha pozitif olduğu görüşü önemli görülmektedir.

Verimlilik çağı açısından bireylerin yaşı önemli bir faktördür (Planck, 1972). Çizelge 8.1.1.1'den de görüleceği üzere, anket yapılan çiftçiler içerisinde verimlilik dönemindeki yaş grubu (36-65) %69,3' tür. Otuz beş ve daha genç çiftçi kadın oranı %5,4 iken altmışaltı ve daha yaşlı çiftçilerin oranı %25,4' tür. Yapılan anket sonuçlarından elde edilen verilere göre verimlilik çağındaki yaş gurubu yüzdenin yarısından fazlasını oluşturmakta olup bu durum pozitif bir çıkarım oluşturmaktadır. Çünkü bu yaş grubu içerisinde olan denekler kırsal alanda kadın girişimciliği yolunda Türkiye'de çalışma hayatı içerisinde daha cesur ve etkin olmaktadır.

Çizelge 8.1.1.1. Yaş Aralığına Göre Dağılım Oranı (%)

Yaş	Sayı	Yüzde (%)
-25	2	2,7
26-35	2	2,7
36-45	8	10,7
46-55	25	33,3
56-65	19	25,3
66-75	14	18,7
75+	5	6,7
Toplam	75	100,0

8.1.2. Medeni Durum

Kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörlerin incelendiği çalışmalarda genel bulgular arasında kadının medeni durumu sosyal ve kültürel faaliyetlerini önemli ölçüde

etkileyen bir faktör olarak düşünülmektedir (Dayıoğlu - Kasnakoğlu, 1997; Dayıoğlu, 2000; Berber - Yılmaz Eser, 2008).

Çizelge 8.1.2.1’de anket yapılan deneklerin medeni durumlarına göre dağılımı aşağıda verilmiştir. Anket sonuçlarından elde edilen bulgulara göre deneklerin %86,7’ si evli, %4’ü bekâr ve %9,3’ü ise dul kişilerden oluşmaktadır.

Çizelge 8.1.2.1. Medeni Duruma Göre Dağılım (%)

Medeni Durum	Sayı	Yüzde (%)
Bekâr	3	4,0
Evli	65	86,7
Dul	7	9,3
Toplam	75	100,0

Anket yapılan Meriç İlçesi Alibey Köyünden elde edilen sonuçlar doğrultusunda büyük bir çoğunluğun yani yüzde %86,7’sinin evli olması evliliğin girişimcilik yolunda bir engel olmadığını, aile yapısında birlik sağlandığının göstergesi olup kırsal alanda girişimcilik açısından pozitif bir destek oluşturmaktadır.

8.1.3. Çocuk Sayısı

Anket uygulaması sonucu Çizelge 8.1.3’de deneklerinin %12’sinin çocuğu olmadığı ve %88’nin çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan deneklerin büyük çoğunluğu 1 ve 2 çocuk sahibi olup 3 ve 4 çocuğu olanların yüzdesi %17,33 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 8.1.3.1. Çocuk Sayısı Dağılım Oranı (%)

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde (%)
-	9	12,0
1	17	22,67
2	36	48,0
3	11	14,67
4	2	2,66
Toplam	75	100,0

Genelde Trakya bölgesinde yaşayan insanların aile yapısında 1 veya 2 çocuk olan ailelerin oranı fazladır. Anket uygulanan Meriç İlçesi Alibey Köyü üretici kadınlarının aile yapılarında da yarıdan fazlasında (%70,67) bu özelliğe rastlanmaktadır. Kırsalda kadın girişimciliği düşünüldüğünde aile yapısında çocuk sayısının 1 veya 2 çocuktan oluşması deneklere pozitif bir destek oluşturmakta olup kadınların girişimcilik yolculuğunda engel teşkil etmemektedir.

8.1.4. Eğitim Durumu

İnsanların bilgi ve yetenek seviyeleri arttıkça gerek bilgiye ulaşma yetenekleri, yeni bilgileri arama istekleri, gerekse elde ettiği bilgileri süzgecinden geçirip kendi yaşantılarında kullanma vb. yetenekleri yükselmektedir (Taluğ 1993) ve eğitim seviyesinin artması gerçekleşen teknolojik faaliyetlerin tarımda daha çabuk kabul görmesinde etkin olacağı düşünülmektedir. Eğitim seviyeleri ile tarımsal yenilikleri benimseyen davranışlar arasında 270 deneysel incelemede %74' ün doğru orantılı olduğu ve anlam ifade eden bir bulguya ulaşılmıştır (Rogers ve Shoemaker, 1971). Bunlar sebebiyle kırsal alanda yaşayan araştırmaya konu olan kadın deneklerin eğitim seviyesi incelenmiş ve aşağıdaki Çizelge 8.1.4.1 hazırlanmıştır.

Çizelge 8.1.4.1. Eğitim Durumlarına Göre Dağılım (%)

Eğitim durumu	Sayı	Yüzde (%)
Okur-yazar olmayan	9	12,0
İlkokul	43	57,3
Ortaokul	13	17,3
Lise	6	8,0
Yüksekokul	4	5,3
Toplam	75	100,0

Çizelgede görüldüğü gibi, kırsal alanda anket uygulanan deneklerin %12,0'sinin okul-yazar olmadığı, yarıdan fazlasının %57,3'nün ilkokul mezunu, %17,3'nün ortaokul mezunu ve %8,0'nin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca %5,3'nün yüksekokul mezunu olduğu ve bu deneklerin ziraat, işletme, kamu yönetimi ve öğretmenlik lisans bölümlerinden mezun olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim oranları yüksek ve denekler içerisinde %5,3 oranında yüksekokul mezunlarının olması kırsal alanda girişimcilik açısından düşünüldüğünde yeniliklere adapte olma, örnek teşkil etme, başarılı, cesur ve öğrenme becerisi yüksek kadınların üretimde yer aldığını göstermekte ve girişimcilik için önemli pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

Anket yapılan deneklere bir sonraki anket sorusunda son 5 yılda eğitim/kurs aldınız mı sorusu yöneltilmiş olup ; %36,0 denek hayır ve %50,0 den fazlası (%64,0) evet olarak yanıt vermiştir. Kırsal alanda kadın girişimciliği düşünüldüğünde deneklerin yarıdan fazlasının (%64,0) son 5 yılda bir eğitime katılmış olmaları pozitif bir destek oluşturmaktadır.

Çizelge 8.1.4.2. Kırsalda Kadınların Son 5 Yılda Eğitim/Kurs Alma Durumu (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Hayır	27	36,0
Evet	48	64,0
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.1.4.2’de son 5 yılda eğitim/kurs aldınız mı sorusuna evet diyen deneklere (% 64,0) hangi alanda kurslara katıldıkları sorusu yöneltilmiş olup aşağıdaki izelge düzenlenmiştir.

Çizelge 8.1.4.3’de görüldüğü gibi alınan yanıtlara göre ; %10,6’sı gıda güvenliği, %53,2’si hijyen eğitimi ve % 36,2’si diğer bunların büyük çoğunluğu (%35’i) kur’ an kursu eğitimine katılmıştır.

Çizelge 8.1.4.3. Eğitim/Kurs Alanların Faaliyet Alanlarını Gösterir Oran (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Gıda Güvenliği	5	10,6
Hijyen Eğitimi	26	53,2
Diğer	17	36,2
Toplam	48	100,0

Anket yapılan deneklere aşağıdaki izelge 8.1.4.4’de görüldüğü gibi, hangi alanda bir eğitim almak istediği sorusu yöneltilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu (%62,6) dikiş nakış, kurabiye yapımı, fıstık ezmesi yapımı vb. el işleri yapımı, gıda ürünlerinin işlenmesi ve gıda

güvenliği hakkında bir eğitim almak istediğini ve %15,9'u ise kendi evlerinde ve imalathanede ürettikleri ürünlerin pazarlanması konusu hakkında bir eğitim almak istediğini belirtmiştir. Bilgisayar kullanımı hakkında eğitim almak isteyenlerin oranı %4,0 olup herhangi bir eğitime katılmak istemeyenlerin oranı ise %9,5 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 8.1.4.4. Herhangi Bir Faaliyet Alanında Eğitim Almak İsteyenlerin Oranları (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Pazarlama	12	15,9
Bilgisayar Kullanımı	3	4,0
Tarımsal Üretim	6	8,0
Dikiş nakış ve gıda ürünlerinin işlenmesi	47	62,6
Kursa katılmak istemiyor	7	9,5
Toplam	75	100,0

Elde edilen bulgulara göre; kadınların daha çok dikiş nakış, kurabiye, yetiştirdikleri fıstık vb. ürünlerinin işlenmesi, ürettikleri ürünlerin pazarlanması ve bilgisayar kullanımı konularında eğitim almak istedikleri tespit edilmiştir (%81,2). Bu bulgu kırsal alanda kadın girişimciliği açısından birçok alanda eğitimler almak isteyen üreticilerin var olduğunu ve bu alan çeşitliliğinin girişimcilik açısından pozitif bir destek oluşturduğunu göstermektedir.

8.1.5. Gelir Durumu

Araştırma esnasında düşük gelir .. < - 4000 TL, orta gelir 4001 - 6000 TL, yüksek gelir 6001 - <.. TL olarak kabul edilmiştir. Bu kabul bölge halkı, Meriç İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, köy muhtarı ve köyün ileri gelenlerinin görüşleri alınarak belirlenmiştir.

Çizelge 8.1.5.1. Ailelerin Gelir Gruplarını Gösterir Oran (%)

Gelir Durumu	Sayı	Yüzde (%)
Düşük Gelir (..< - 4000 TL)	9	12,0
Orta Gelir (4001 - 6000 TL)	47	62,7
Yüksek Gelir (6001 - < TL)	19	25,3
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.1.5.1’de görüldüğü gibi anket yapılan deneklerin yarısından fazlası (%62,7) kendini orta gelirli olarak görmektedir. Bu da büyük bir çoğunluğun aile geliri açısından memnun olduğunu göstermektedir. Bu bulgu bölgedeki kırsal kadın girişimciliği açısından pozitif bir bulgu olarak kabul edilebilir.

8.1.6. İnternet Kullanımı

Deneklere hangi sıklıkla internet kullandıkları sorulmuş olup Çizelge 8.1.6.1’de görüleceği gibi yarısından fazlası (%61,3) hiç internet kullanmaz iken, %29,0’ u ara sıra, %6,7’si çok sık ve %2,7’si bazen internet kullandıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 8.1.6.1. İnternet Kullanım Sıklığı Oranları (%)

Kullanım sıklığı	Sayı	Yüzde (%)
Hiç kullanmam	46	61,3
Ara sıra (yilda 1-2)	22	29,3
Bazen (ayda 1)	2	2,7
Çok sık (Haftada 1-2)	5	6,7
Toplam	75	100,0

Bu bulguya göre; deneklerin büyük çoğunluğunun internet kullanmaması (%61,3) negatif bir sonuç doğururken, %38,7’sinin internet kullanması girişimcilik açısından pozitif bir bulgu oluşturmaktadır

8.2. Girişimcilik ve Tarım İle İlgili Düşünceler

Anket yapılan deneklere tarım sektörünün geleceği ile ilgili görüşleri sorulmuş ve elde edilen bulgular ile aşağıda yer alan Çizelge 8.2.1 hazırlanmıştır.

Çizelgeden anlaşılacağı gibi kırsal kadınların yarıya yakın (%53,3) bir kısmı tarımın geleceğini belirsiz görürken, %30,7’si çok kötü görmekte buna karşılık sadece %16’sı çok iyi görmektedir.

Çizelge 8.2.1. Tarımın Geleceği Hakkında Görüş Oranları (%)

Tarımın Geleceği Hakkında Görüş	Sayı	Yüzde (%)
Çok iyi	12	16
Belirsiz	40	53,3
Çok kötü	23	30,7
Toplam	75	100

Tarımsal üretimdeki bu bulguya göre tarımın geleceği hakkında ilgi düşük olduğundan, belirsiz ve çok kötü cevaplarını veren deneklerin toplam oranı %84,0 olup (%53,3 + %30,7) bu oran oldukça yüksek bir orandır. Kadın deneklerin %16,0'sının tarım sektörünün geleceğine dair umutlarının olumlu, iyi yönde olması girişimcilik açısından önemli bir sonuç oluşturmakla birlikte bizim anket sonuçlarımıza göre elde edilen %84,0 lük belirsiz ve çok kötü görenlerin oranının yüksek oluşuyla bu bulgu kırsal girişimcilik açısından negatif bir bulgu oluşturmaktadır.

8.3. Faaliyet Alanları

Deneklere asıl faaliyet alanlarının yani işletmelerin birinci faaliyet alanlarının hangisi olduğu sorulmuş olup Çizelge 8.3.1'de görüldüğü gibi yarıdan fazlasının (%86,6) ev hanımı olduğu, %8,0'ı hizmetler alanında faaliyet gösterdiği ve %5,4'ü işsiz olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 8.3.1. Asıl Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Hizmetler	6	8,0
İşsizlik	4	5,4
Ev hanımı	65	86,6
Toplam	75	100,0

Tarımsal üretim açısından bu bulguya göre deneklerin büyük bir çoğunluğunun (%86,6) ev hanımı olarak hayatın içerisinde birinci faaliyetlerini gösterdiği görülmektedir. Bu bulgu bölgedeki kırsal kadın girişimciliği açısından negatif bir bulgu olarak kabul edilebilir.

Deneklerin asıl faaliyet yani birinci faaliyet alanlarını gösterir yüzdeler yukarıda Çizelge 8.3.1'de sunulmuştur. Deneklere asıl faaliyet alanlarının yanında ikinci faaliyet alanı olarak ne işle meşgul oldukları sorulmuş olup aşağıda Çizelge 8.3.2 hazırlanmıştır. Çizelgede

görüldüğü gibi yarıdan fazlası (%74,6) tarım sektöründe faaliyet gösterir iken %25,4'ü hayvancılık alanında faaliyet gösterdiğini belirtmiştir.

Çizelge 8.3.2. İşletmelerin İkinci Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Bitkisel Üretim	56	74,6
Hayvansal Üretim	19	25,4
Toplam	75	100,0

Tarımsal üretimdeki bu bulguya göre deneklerin bitkisel ve hayvansal alanlarda aktif şekilde faaliyet göstererek üretimde rol almaları kırsalda kadın girişimciliği açısından değerlendirildiğinde tarımsal üretimin devamlılığı, tarım sektöründe yeni alanların gelişmesi ve bu alanlarda kırsal kadınların tecrübeli olması pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

Çizelge 8.3.2.1. İkinci Faaliyet Alanı Olan Tarım ve Hayvancılık Sektörlerinde Kaç Yıldan Beri Yer Aldığını Gösterir Dağılım (%)

Yıl	Sayı	Yüzde (%)
1-5	5	6,6
6-10	10	13,4
11-20	20	26,7
20+	40	53,3
Toplam	75	100,0

Deneklere ikinci faaliyet alanı olarak tarım ve hayvancılık sektörlerinde kaç yıldan beri faaliyet gösterdikleri sorulmuş olup; yarıdan fazlasının (%53,3) 20 yıl ve üzeri, %26,7'si 11-20 yıldır, %13,4'ü 6-10 yıldır ve %6,6'sının 1-5 yıldır sektörde faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu bulgu kırsal alanda kadın girişimciliği açısından düşünüldüğünde yarıdan fazlasının 20 yıl ve üzeri yıldır aktif şekilde tarım ve hayvancılık sektörlerinde faaliyet göstermeleri bu sektörlerde tecrübeli olduklarını göstermek ile birlikte kırsal alanda girişimcilik açısından pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

8.4. Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörler İle İlgili Özellikler

Girişimci faaliyetler düşünüldüğünde çevre kendi özellikleri ve doğası gereği, girişimcilik ve çevresel faktörler ile karşılıklı birbirini engelleyebilir ve yahut destekleyebilir. Bu amaç doğrultusunda anket yapılan deneklerin girişimcilik potansiyelleri hakkında fikir sahibi olabilmek için ailelerinde kendi işini kuran yani serbest meslek iş yapanların var olup olmadığı ile ilgili soru yöneltilmiştir.

Denek olarak alınan 75 ailede kendi işini kuran ve serbest çalışanların sayısı 25 olarak tespit edilmiş olup işi kuranların kimler olduğunu gösterir çizelge aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 8.4.1. Ailelerde Kendi işini Kuran ve Serbest İş Yapanların Oranı (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Hayır	50	66,6
Evet	25	33,4
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.4.1’de görüldüğü gibi ailelerde kendi işini kuran ve serbest iş yapanlar oldu mu sorusuna hayır diyenlerin oranı yarıdan fazla olup (%66,6), evet diyenlerin oranı %33,4 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu kırsal alanda kadın girişimciliği potansiyeli açısından düşünüldüğünde serbest iş kuranların oranlarının az olması kırsal kadınların cesaretli olmalarını ve kendilerine aileden birinin serbest çalışarak örnek olması açısından değerlendirildiğinde negatif bir bulgu oluşturmaktadır.

Çizelge 8.4.1.1. Ailede Kendi İşini Kuranların Dağılımı (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Eş	15	60,0
Oğul	2	8,0
Baba	2	8,0
Diğer	6	24,0
Toplam	25	100,0

Çizelge 8.4.1 de ailelerinde kendi işini kuran ve serbest çalışan oldu mu sorusuna evet diyen (%33,4) deneklere ailelerinde kendi işini kimlerin kurduğu sorulmuş yöneltmiş olup yukarıda Çizelge 8.4.1.1 oluşturulmuştur. Çizelgede de görüleceği gibi yarısından fazlasının (%60,0) kırsal kadınların eşlerinden, %24,0’ nün diğer (amca, dayı, kan bağı vb.), %8,0’nin baba ve %8,0’nin oğullarından oluştuğu tespit edilmiştir.

Çizelge 8.4.1.2. Evet İse Hangi Yıldan Beri Serbest Çalışanları Gösterir Dağılım (%)

Yıl	Sayı	Yüzde (%)
1970-1980	1	4,0
1981-1990	3	12,0
1991-2000	10	40,0
2001-2010	5	20,0
2011-2020	6	24,0
Toplam	25	100,0

25 denek ailelerinde serbest meslek kurarak çalışanların olduğunu belirtmişti. Şimdi bu 25 deneğin hangi yıl aralığından itibaren serbest çalışarak kendi işlerini kurdukları sorusu sorulmuş olup yukarıda Çizelge 8.4.1.2’de bu oranlar gösterilmiştir.

Çizelge 8.4.1.2’de görüldüğü gibi alman yanıtlara göre; %4,0’ı 1970-1980 yılları arası, %12,0’si 1981-1990 yılları arası, %40,0’ı 1991-2000 yılları arası, %20,0’si 2001-2010 yılları arası ve %24,0’ü 2011-2020 yılları arasında serbest iş kurarak çalışmaya başladıklarını belirtmiştir. Bu bulgu kırsal alanda kadınların ailelerinden birilerinin uzun yıllardır serbest çalışarak bu alanlarda tecrübeli olması kırsal alanda kadın girişimciliği açısından örnek teşkil ederek pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

75 deneğe kadın girişimciliği ile ilgili bir sektörde çalışmak isterler mi sorusunun cevabını için bilgi sahibi olmak açısından serbest mi ya da aylıkçı mı çalışmak isterdiniz sorusu yöneltilmiş olup Çizelge 8.4.2 oluşturulmuştur.

Çizelge 8.4.2. Serbest ya da Aylıkçı Çalışma İsteği Oranları (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Serbest	49	58,7
Aylıkçı	26	41,3
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.4.2’de görüldüğü gibi kırsal kadın deneklerin yarısından fazlası (%58,7) serbest çalışarak sektörde istihdam oluşturmak istiyorlar. Aylıkçı olarak çalışmak isteyenlerin oranı ise %41,3 olarak belirlenmiştir. Bu bulguya göre bir girişimcilik eğilimde olan yani serbest iş kurmak isteyen kadın deneklerin oranının %58,7 yarısından fazla oluşu, deneklerin cesur ve cesaretli olduklarını göstermekte olup girişimcilik açısından pozitif bir bulgudur.

Çizelge 8.4.2’den elde edilen verilere göre 75 denekten 49 denek kendi işini kurarak serbest çalışmak istediğini belirtmiştir. Bu 49 deneğin hangi alanda bir iş kurarak serbest çalışmak istediklerini gösteren oranlar aşağıda Çizelge 8.4.3’de gösterilmiştir.

Çizelge 8.4.3. Hangi Alanda Kendi İşini Kurarak Serbest Çalışmak İsteyenlerin Oranı (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Pazarlama	7	14,3
Tarım	15	30,2
Hayvancılık	11	22,2
Pasta hane	6	12,2
Bakkal	1	2,0
Turizm	1	2,0
Butik	2	4,0
Diğer	6	12,2
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.4.3'de görüleceği gibi 49 deneğin %30,2'si tarım sektöründe, %22,0'si hayvancılık sektöründe, %14,3'ü pazarlama sektöründe, %12,2'si diğer (öğretmen, memur vb.), %12,2'sinin pasta hane açmak istediği, %4,0'nün butik açmak istediği, %2,0'sinin bakkal açmak istediği ve %2,0'sinin turizm sektöründe bir iş kurarak serbest çalışmak istediği tespit edilmiştir. Bu bulgu kırsal alanda girişimcilik açısından tarım ve hayvancılık sektörünün yüzde oranlarının fazla oluşuyla pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

75 denekten 49 denek serbest çalışarak kendi işini kurmayı isterken farklı farklı sektörlerde, alanlarda çalışmak istemişlerdir. 26 kişi ise Çizelge 8.4.2'de gösterildiği gibi aylıkçı olarak çalışmak istemiş ve Çizelge 8.4.4'de hangi sektörlerde aylıkçı olarak çalışmak istediklerinin yüzdeleri belirtmiştir.

Çizelge 8.4.4. Hangi Alanda Aylıkçı İşçi Olarak Çalışmak İsteyenlerin Oranı (%)

	Sayı	Yüzde (%)
Pazarlama	2	7,6
Hayvancılık	1	3,8
Memur	23	88,6
Toplam	26	100,0

Çizelge 8.4.4'de görüleceği gibi 26 deneğin tamamına yakını memur (%88,6), %7,6'sı hayvancılık alanında ve %3,8'i pazarlama alanında meslek edinerek aylıkçı olarak faaliyet göstermek istediğini belirtmiştir. Deneklerin tamamına yakınının memur olmak istemelerinin sebepleri arasında; tarımsal faaliyetlerde bulunurken elde edilen gelirin tutarlı olmamasının yanında memuriyette düzenli gelen bir aylığın olması denekleri memur olarak faaliyet göstermek istedikleri seçeneğine yönlendirdiği gözlemlerle saptanmıştır. Türk tarımına bakıldığında tarımsal faaliyetlerde bulunurken kadınlarımızın karşılaştığı zorluklar arasında girdilerin çok pahalı olması, hava şartlarının değişiklik göstererek zarar ziyanların yaşanması, pazarlama olanaklarının yetersiz oluşu gibi sebeplerden kadınlarımız her ay düzgün bir

getirisi olan memur mesleğini icra etmek istediğini dillendirmiştir.

8.5. Tarım ve Girişimcilik ile İlgili Görüşler

Ayrıca kırsal kadına imkânlar dâhilinde bilgi ve parası olursa hangi faaliyet alanında bir meslek edinmek istenildiği sorulmuş olup aşağıdaki Çizelge 8.5.1 oluşturulmuştur.

Çizelge 8.5.1. Bilgi ve Para Dâhilinde Tercih Edilen Faaliyet Alanlarını Gösterir Dağılım (%)

Faaliyet Alanı	Sayı	Yüzde (%)
Mantar Üretimi	4	5,4
Arıcılık	5	6,6
Süt sığırcılığı	24	32,0
Besicilik	6	8,0
Koyunculuk	8	10,7
Pazarlama	8	10,7
Butik	6	8,0
Kahve	3	4,0
Bakkal	2	2,6
Seracılık	9	12,0
Toplam	75	100,0

Çizelge 8.5.1’de görüleceği gibi deneklerin %32,0’si süt sığırcılığı, %12’si seracılık, %10,7’si pazarlama, %10,7’si koyunculuk, %8,0’i butik, %8,0’i besicilik, %6,6’sı arıcılık, %5,4’ü mantar üretimi, %4,0’ı kahve ve %2,6’sı bakkal sektöründe faaliyet göstermek istediği tespit edilmiştir. Bu bulgu kırsal alanda girişimcilik açısından çeşitlilik sağlayarak pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

Kadın girişimcilerin karşı karşıya geldiği sorunlarla ilgili birçok çalışma ve araştırma, 1980’li senelerden beri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmalara bakıldığında ortak nokta olarak kadınların sorunlarının ele alınmasının yanı sıra erkeklerden farklı olarak birçok sorun yaşadığının konusu ile bir de bir takım sorunlar yaşadığıdır. Örneğin, Çelik ve Özdevecioğlu’nun (2001) Nevşehir’de yapmış oldukları incelemede, cinsel beklentiler, tecrübe eksikliği, roller çatışması, başarısızlıktan korku, girişimci ortak bulamama güçlük çekme geleneksel baskılar ve güvensizlik kadın girişimcilerin genel olarak yaşadıkları sorunlar olarak bu araştırma da belirlenmiştir. Akyan (2004) tarafından yine bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada da; katılımcıların %35’i, çocuk bakımı, ev hanımlığı gibi konuların kadınların iş hayatına atılmalarında engel olduğunu belirtirken %25’lik bir kısımda kadınların üst yönetimde görev

almalarının önünde bir engel olmadığını belirtmişlerdir.

Bir diğer araştırma Tan (2006) tarafından yapılmış olup, kadınların girişimcilik faaliyetlerinde karşılaştıkları sorunları şu şekilde açıklamaya çalışmıştır; bilgi yetersizliği (%23), sermaye oluşturma zorluğu (%16), toplumun kadınlar hakkındaki değer yargıları ve inanışları (%30), rakiplerin engellemeleri (%20) ve yasal ve bürokratik engeller (%11). Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kadın girişimciler, bilgi eksikliğini en fazla ticaret, satın alma, iş piyasası ve fiyatlandırma konularında yaşamaktadır. Elde edilen bir diğer konu ise, ticari düşünceden çok duygusal kararların kadın girişimciler üzerinde daha etkili olduğu bulgusudur. Yapılan incelemede kadınların girişimcilik yolunda engel oluşturan bir diğer faktör ise, bürokratik ve yasal sorunlar olmuştur. Yasal ve bürokratik sorunlar arasında ise özellikle, zorunlu bağış, işlem sayısının fazla olması, işlem süresinin uzunluğu ve sık sık mevzuat değişikliği dikkat çeken sebepler olarak belirlenmiştir.

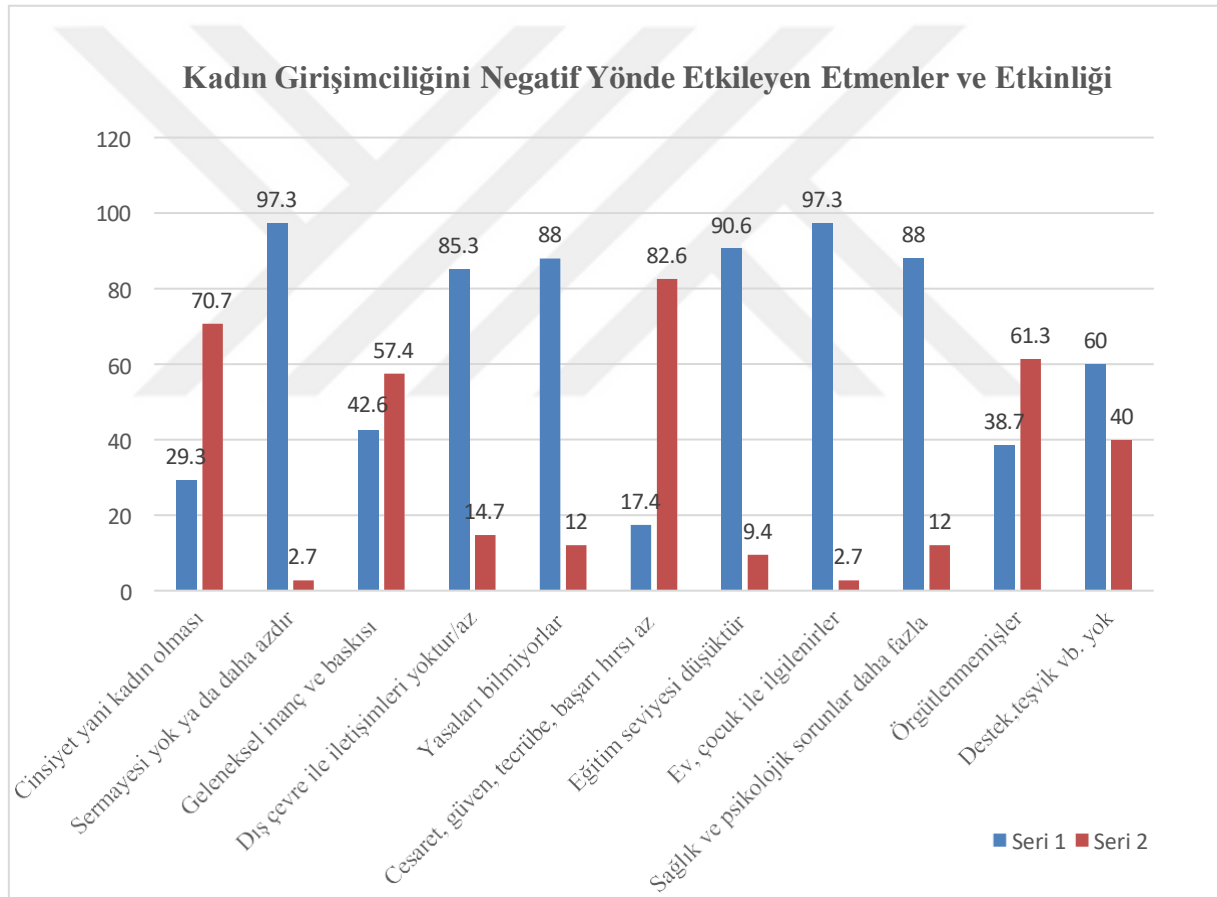
Bu bağlamda bu bölümde Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü kırsal alanında kadının girişimci olmasının yolunda oluşan engeller, çevresel faktörler araştırılmış ve aşağıdaki şekil ve Çizelge 8.5.2 oluşturulmuştur.

Çizelge 8.5.2. Kırsal Kadın Girişimciliğini Negatif Yönde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği (%)

Etmenler	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Cinsiyet farkından kaynaklanan sebepler, yani kadın olması	22	29,3	53	70,7	75	100,0
Kadınların erkeğe göre sermayesi yok ya da daha azdır	73	97,3	2	2,7	75	100,0
Toplumun geleneksel inanç ve baskısı vardır	32	42,6	43	57,4	75	100,0
Kadınların dış çevre ile yeterince iletişimleri yoktur	64	85,3	11	14,7	75	100,0
Kadınlar yasaları bilmiyor bunlarla uğraşamıyor	66	88,0	9	12,0	75	100,0
Kadınlarda cesaret, güven, tecrübe, başarı hırısı azdır.	13	17,4	62	82,6	75	100,0

Kadınların eğitim seviyesi düşüktür	68	90,6	7	9,4	75	100,0
Kadınlar ev, çocuk ile ilgilenirler zamanları dardır	73	97,3	2	2,7	75	100,0
Kadınlarda sağlık ve psikolojik sorunlar daha fazladır	66	88,0	9	12,0	75	100,0
Kadın dernekleri yok örgütlenmemişler	29	38,7	46	61,3	75	100,0
Kadın için destek, teşvik gibi Politikalar yapılmıyor	45	60,0	30	40,0	75	100,0

Şekil 8. 5. 1. Kırsal Kadın Girişimciliğini Negatif Yönde Etkileyen Etmenler ve Etkinliği

Çizelge 8.5.2 ve aynı zamanda şekil 8.5.1'den anlaşılacağı gibi, kırsal alanda yaşayan kadının girişimcilik faaliyetlerini negatif yönde etkileyen sebepler arasında kadınların erkeğe göre sermayesi yok ya da erkeklere göre daha az olması (%97,3) ve kadınların ev işleri ve çocuklarıyla ilgilenmeleri zamanlarının dar oluşu (%97,3) ilk sırada yer alırken, bunu kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, kadınların yasaları bilmiyor ilgilenmiyor oluşları, kadınların dış çevre ile yeterince iletişimlerinin olmaması gibi etmenler izlemektedir.

En az engelin kadınlarda cesaret, güven, tecrübe, başarı hırısı azdır olduğu saptanmıştır.

Bu bulguyla Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü kadın girişimcilik faaliyetlerini negatif yönde etkileyen sebepler arasında kadınların erkeğe göre sermayesi yok ya da erkeklere oranla daha az olması (%97,3) ve kadınların ev işleri ve çocuklarıyla ilgilenmeleri zamanlarının dar oluşu (%97,3) ilk sırada yer almakta olup, bunu kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması (%90,6), kadınların yasaları bilmiyor ilgilenmiyor oluşları (%88,0), kadınların dış çevre ile yeterince iletişimlerinin olmaması (%85,3) etmenler izlemektedir. En az engelin kadınlarda cesaret, güven, tecrübe, başarı hırısı azdır (%17,4) olduğu saptanmıştır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’deki girişimci kadın işletmelerinin çoğunluğu küçük ve mikro işletmeler kategorisinde değerlendirilebilir. Ülkemizdeki küçük işletmelerin bu anlamda sorunları araştırıldığında; kadınların öncelikle; siyasal, ekonomik ve sosyal durumlar ile haksız mücadele, teknolojik yetersizlik, bölgesel farklılıklar vb. sorunlar yani kendi kontrol edebilecekleri dışında oluşan olumsuz sebeplerden etkilendikleri gözlenmektedir. Bununla birlikte uygun şartlarla oluşan finansman imkânlarının yetersizliği, pazarlama konusunda bilgi eksikliği, mesleki eğitim eksikliği, bazı mevzuat düzenlemeleri, iletişimsel yetersizlikler, teknolojik bilgi yetersizliği, planlama, vergi ve sosyal güvenlik uygulamaları, işyeri bulma sorunu, ihracat yapamama, danışmanlık hizmetlerinin yetersizliği ile bürokratik işlemler en çok sorun olan konular arasında yer alabilir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında Edirne ili Meriç ilçesi Alibey köyünde yaşayan girişimci olma yolundaki kadınlar ile öncelikli sorunları belirlenmiş olup bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde yaşayan girişimcilik faaliyetlerini ev hanımlığının yanında sürdürmeye çalışan işletme sahibi olmak isteyen kadınların demografik, kişisel, iletişim, toplumsal farklılıklardan kaynaklı cinsiyet sorununa bakış açıları ve girişimcilikle ilgili düşünceleri tespit edilmiştir. Bunlarla birlikte Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde yaşayan girişimci kadınların iş kurmak isteme aşamasında, tarımsal işlerini yürütme aşamasında ve yaşamları sürecince karşılaştıkları sorunlar araştırılmış ve girişimci olma yolunda ilerleyen kadınların gelecek ile ilgili beklentileri üzerine elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyündeki kadın girişimciler ile ilgili elde edilen bulgulara göre; kadınların %69,3’ünün 36-65 yaş aralığında yer alması verimlilik çağındaki kadın oranı bulgusunun sonucunu bize vermekte ve girişimcilik açısından bu oranın fazla olması pozitif bir sonuç arz etmektedir. Çünkü bu yaş grubu içerisinde olan denekler kırsal alanda kadın girişimciliği yolunda daha cesur ve etkin olmaktadır.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyünde yaşayan kadın girişimcilerin büyük bölümünün (%86,7) evli olması kadınların girişimcilik faaliyetlerini yürütürken evliliği bir engel olarak görmediklerinin bir göstergesidir. Evli kadın girişimciler çoğunlukla (%48) 2

çocuk sahibidir. Çocuk sahibi olan deneklerin büyük çoğunluğu 1 ve 2 çocuk sahibi olup 3 ve 4 çocuğu olanların yüzdesi %17,33 olarak tespit edilmiştir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadın girişimcilerin yarısından fazlasının %57,3'ü ilkokul eğitim seviyesine sahip olmalarının yanında, eğitim oranları yüksek ve deneklerin içerisinde yüksek okul mezunlarının olması girişimcilik faaliyetlerinde bulunma oranını artırmaktadır. Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadınların geleneksel yapısına uygun eğitime önem verilmeli, eğitim kalitesi ile sosyal, kültürel ve teknolojik çevrenin Edirne ilinin mevcut sosyo-kültürel yapısına göre yaygınlaştırılması üzerine çalışılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadınların girişimcilik tercihlerinde geçmişten gelen sosyo-kültürel yapının etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kadın girişimcilerin eğitim seviyesi arttıkça, kadınların çalışma hayatları boyunca karşılaştıkları sorunları ön görme ve bu sorunlara çözüm getirebilme yetenekleri de gelişme gösterecektir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki anket yapılan kadın girişimcilerin %36,0'lık bölümünün mesleki herhangi bir eğitim alamadıkları tespit edilmiştir. Ancak %64,0'ünün mesleki eğitim almış olmaları girişimcilik faaliyetlerinde bulunan kadınların çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunların çözümünü kolaylaştırmak açısından önem arz etmektedir. Kırsal alanda kadın girişimciliği düşünüldüğünde Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadın girişimcilerin yarısından fazlasının son 5 yılda bir eğitim almış olmaları sektörel bakış açılarını, işleri ile ilgili bilgi kanallarını çeşitlendirecek ve ürün veya hizmetlerin pazarlanmasını vb. etkinliklerin artışı destekleyeceğinden kadın girişimciliği açısından oldukça pozitif bir durum arz etmektedir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadın girişimcilerin mesleki eğitim ile ilgili görüşleri, hangi alanda bir eğitim almak istekleri irdelendiğinde büyük çoğunluğu dikiş nakış, kurabiye yapımı, fıstık ezmesi yapımı vb. el işleri yapımı eğitimi olmak üzere (%34,6) gıda ürünlerinin işlenmesi, gıda güvenliği, pazarlama, bilgisayar kullanımı, finans, yönetim, insan ilişkileri, genel girişimcilik vb. eğitimlerin gerek iş yaşamlarında gerek sosyal hayatlarında kendilerine olumlu kazanımlar sağlayacağını görüşünde oldukları saptanmıştır. Bu görüş ve istekler girişimciliği pozitif yönde destekleyen etmenlerdendir. Kadın girişimciler alacakları mesleki eğitimler ile girişimci kişilik özelliklerini farklı mesleki alanlara taşıyarak yenilikçi, rekabetçi ve bilgiye dayalı iş alanlarına yönelecekleri görüşünde birleşmektedirler.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü' deki kadın girişimciler kendilerini ve işlerini geliştirmek üzere alacakları; pazarlama, finans, yönetim, insan ilişkileri, genel girişimcilik ve teknolojik yenilikler ile ilgili eğitimlerin gerek iş yaşamlarında gerek sosyal hayatlarında kendilerine olumlu kazanımlar sağlayacağını bilincindedirler. Girişimci kadınların eğitim eksikliği hissettikleri ve sorun olarak gördükleri en önemli süreç pazarlama faaliyetleridir. Bu nedenle Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadın girişimcilerin faydalı gördükleri pazarlama eğitimlerinin iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunları aşmada kendilerine maksimum yarar sağlayacağı konusunda hemfikir oldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak kadınların işlerini geliştirmek üzere alacakları eğitimlerden fayda göreceklarine inandıkları; özellikle pazarlama, dikiş nakış kurabiye yapımı vb., gıda ürünlerinin işlenmesi ve genel girişimcilik eğitimlerini, tarımsal üretim ve teknoloji eğitimlerinden daha faydalı gördükleri tespit edilmiştir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki iş piyasasının talep ettiği insan gücünü karşılar hale getirebilmek için mutlaka eğitim ile bölgesel faaliyetlerde eksikliği bulunan sektörel iş kolları arasında köprülerin kurulması, sektörler ile yakın işbirliği içinde olarak bilgili, tam donanımlı girişimci adayları yetiştirmesi sağlanmalıdır. Mesleki eğitimin özendirilmesi, girişimci kadınların bu alanda daha aktif olabilmeleri için mesleki eğitim yapan işletmeler ve meslek kuruluşlarının beşeri, teknik ve mali açılardan teşvik edilmeleri şarttır. Başta Ar-Ge olmak üzere kaliteli hammadde ve işgücünün verimliliğini arttıracak eğitim yatırımları gibi alanlarda, gerek devletin gerekse sektörde önde gelenlerin bu çalışmalar için daha fazla kaynak aktarması gerekmektedir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadın girişimcilerin internet kullanabilme derecelerine bakıldığında büyük bir çoğunluğun (%61,3) hiç internet kullanmadığı bulgusu elde edilmiştir. İnternet kullanımı girişimci adayının iş kurma, işini geliştirme ve araştırma aşamasında çok zorunlu bir gereklilik olmamasına karşın bazı araştırmaların yapılabilmesi, bir iş kuracaksa pazar araştırması yapması ve gelecekte gerçekleştireceği çalışmalarında, mail görüşmelerinde internet kullanmayı bilmenin gerekli olacağı kadınlar tarafından ifade edilmiştir. Girişimci için teknolojidenden yararlanma, pazar bulma ve dışarıya açılma konusunda karşılaşılan başlıca sorun yeterli düzeyde internet kullanamamaktan kaynaklanmaktadır. Bölgedeki kadın girişimcilerin %38,7'si internet kullandıklarını ve internet üzerinden araştırma yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum kadınların kendilerini geliştirmeye açık olduğunun göstergesidir ve girişimciliği olumlu yönde desteklemektedir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'nde yaşayan kadın deneklerin büyük çoğunluğu (%62,7) ailelerini gelir itibariyle buldukları yerde orta gelirli olarak tanımlamakta ve nitelendirmektedir. Kadın girişimcilerin iş kurma aşamasında sermaye temini sağlarken aile gelirinden faydalandıkları gözlem ve mülakatlarda saptanmıştır. Orta gelirli ifadesi ile kadın deneklerin büyük bir çoğunluğun aile geliri açısından memnun olduğunu göstermektedir. Bu bulgu bölgedeki kırsal kadın girişimciliği açısından pozitif bir bulgu olarak kabul edilebilir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kırsal kadınların yarıdan fazlasının (%53,3) tarımın geleceğini belirsiz görmekte ve %30,7'si ise çok kötü görmektedir. Bu durum tarım sektöründe istihdamı ve aynı zamanda girişimciliği olumsuz etkilemektedir. Kadın girişimcilerin en önemli sorunlarından biri tarım sektöründeki bu belirsizlik ortamıdır.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kırsal kadınlar yaşamlarını ikame ederken yaklaşık tamamının (%86,6) asıl faaliyet alanının ev hanımlığı olduğu ve büyük bir çoğunluğun(%74,6) ikinci faaliyet alanı olarak tarım sektörüyle ilgilendiği bulgusu elde edilmiştir. Kadın girişimcilerin kırsal alana yönelik iş kurma aşamasında tarım sektöründe aktif olarak faaliyet göstermeleri kırsal kadın girişimciliği açısından pozitif bir bulgu olarak kabul edilebilir.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadınların yarıdan fazlası (%58,7) serbest iş kurarak istihdam olmak istiyorlar. Aylıçlı olarak istihdam olmak isteyenlerin oranı ise %41,3'tür. Kırsal kadınların büyük çoğunluğunun bir girişimcilik eğiliminde olduğu gözlem ve mülakatlarda saptanmış olup kırsal alanda kadın girişimciliği açısından pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadınların yarıdan fazlası (%56,0) tarım dışı sektörlerde (devlet memuru, bakkal, pasta hane, pazarlama, turizm, bakkal) istihdam olmak istiyorlar. Girişimcilik eğiliminde olan kadınların büyük çoğunluğunun tarım dışı alanlara ilgi duydukları gözlem ve mülakatlarda saptanmıştır.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'ndeki kadınların bilgi ve parası olduğunda imkânlar dâhilinde yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü (%74,7) seracılık, koyunculuk, süt sığircılığı, arıcılık, mantar üretimi ve besicilik sektörlerinde yani tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde bulunmak istemiştir. Kırsal alandaki kadın girişimcilerin tarımsal faaliyetlerde bulunmak istemeleri oradaki sorunları analiz etmede kırsal girişimcilik yolunda pozitif bir bulgu oluşturmaktadır.

Edirne İli Meriç İlçesi Alibey Köyü'nde kırsal kadın girişimciliğini olumsuz etkileyen etmenler içerisinde kadının sermayesinin olmaması, ya da erkeklerden daha az olması (%97,3) ve kadınların ev, çocuk ile ilgilenerken zamanlarının dar olması (%97,3) sorunları ilk

sırada yer almakta olup, bunu kadınların eğitim seviyesinin düşük olması (%90,6), kadınlar yasaları bilmiyor bunlarla uğraşamıyor (%88,0), kadınlarda sağlık ve psikolojik sorunların daha fazla olması (%88,0) gibi etmenler izlemektedir. En az engelin kadınlarda cesaret, güven, tecrübe, başarı hırsı azdır etmenin olduğu (%17,4) saptanmıştır.

Bu bulgular ışığında kırsal kadın girişimciliği için;

Kırsal Kadının

- Çevre ile iletişimini geliştirebilmek adına dış çevre ile etkileşimleri artırılmalı,
- Girişimcilik faaliyetlerinde bulunabilmesi için, sermaye oluşturmaya yönelik yasal düzenlemeler yapılarak, hayata geçirilmeli,
- Cinsiyetten kaynaklanan engelleri aşabilmesi adına erkekler bilinçlendirilmeli,
- Yasal konularda bilgilendirilmesi,
- Ev ve çocuk işlerinde yardımcı olunacak çözümler bulunmalı,
- Eğitimler verilerek eğitim düzeyleri artırılmalı,
- Psikolojik, sağlık, sosyal vb. sorunları ile ilgilenilmeli,
- Kendi aralarında örgütlenerek, birlik olmalı vebu konuda kadınlara destek, teşvik olanakları sağlanmalı,
- Destek teşvik vb. konularda politikalar geliştirilmelidir, söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Akyan, E. (2004). Kayseri’de faaliyet gösteren girişimcilerin liderlik özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:17, Yıl : 2004/2* (213-224 s.).
- Ağca, V. (2005). *İç girişimcilik yapısı ve firma performansına etkileri: Denizli tekstil sektöründeki firmalarda bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Aktaş, Y., 2011. Tarımsal Yayım Sürecinde Tarımsal İlaç Satıcılarının Yeri Ve Önemi. Gap 2. Tarım Kongresi. 24-26 Ekim 2001.Şanlıurfa. <http://www.yasaraktas.com/tarimsalyayim-surecinde-tarimsal-ilac-saticilarinin-yeri-ve-onemi.html>.
- Alkan, Süleyman ve Devlet Toksoy (2009). *Orman köylerinde kadın ve kırsal kalkınma. II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, Isparta.*
- Anafarta, N./Sarvan, F./Yapıcı, N. (2008), Konaklama işletmelerinde kadın yöneticilerin cam tavan algısı: Antalya ilinde bir araştırma, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*.
- Anonim (2008). *Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Kadın Çiftçiler Dairesi Başkanlığı kadın faaliyetleri*. Erişim adresi: www.tedgem.gov.tr/calistay_yeni/bakanlikfaaliyet.asp
- Anonim (2020). Erişim adresi: www.tusiad.org.tr
- Anonim (2022). Erişim adresi: <https://www.ilimiz.net/ilce/22/354-edirne-ilimizin-meric-ilcesi.html>
- Anonim (2022). Erişim adresi: <https://www.trakyanet.com/trakya/edirne/meric/194-koyler/>
- Anonim (2022). Erişim adresi: www.tarimorman.gov.tr
- Arıkan, S. (2004). *Girişimcilik: temel kavramlar ve bazı güncel konular*. Siyasal Kitap
- Ayaz, N. (1993). *Türkiye’de çalışan kadınların sorunlarına yönelik bir inceleme (tekstil işkolundan örnekler)*, D.E.Ü. İ. İ.B.F. Dergisi, 8/1: 175-191.
- Aytaç, Ö. (2006). *Girişimcilik: sosyo-kültürel bir perspektif*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:15.
- Bayram, G. N. (2014). *Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hasan Kalyoncu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü., Gaziantep.
- Berber, M. & Eser, B.Y. (2008). *Türkiye’de kadın istihdamı: Ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz*, 10 (2), 1-16.
- Bircan, İ. (1992). *Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadınların beceri ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi*, Unicef, Türkiye.
- Bozkurt, Öznur (2006). *Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi*, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İbrahim Bodur Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi, Cilt 1, Sayı 2.
- Brockhaus, Robert H. (1980). *Risk taking propensity of entrepreneurs*, *Academy of Management*

Journal, Vol. 23, No: 3, pp. 509-520.

- Bruyat, C. and Pierre-A.J. (2000). *Defining the field of research in entrepreneurship*, Journal of Business Venturing
- Bulut C. S., 2006, Antalya İli Kumluca İlçesinde Örtü altı Alanlarda Üretimde Bulunan Üreticilere Girdi Sağlayan Firmaların Tarımsal Bilgi Sistemindeki Yeri ve Rolü. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 66 s.
- Burcu, S. (2020). *Girişimcilik nedir? Girişimcilik türleri nelerdir?*, Erişim adresi: <https://girisimsavascisi.org/girisimcilik>
- Bülbül, A.S. (1992). *Türkiye'de kadın nüfusunun eğitim durumu. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'de kadın eğitimi birinci Uluslararası Konseyi Bildirileri*, 23-26 Haziran 1992.
- Cam, E. (2003). *Türk istihdam politikasında çalışan kadınlar ve uygulanan politikalar 2: istihdam politikaları*, Çelik-İş Sendikası Aylık Yayın Organı, 3/ 13.
- Caird, Sally (1991). *Enterprising tendency of occupation groups*, International Small Business Journal.
- Cox, C. and Reg, J. (1995). *The foundations of success: The development and characteristics of british entrepreneurs and intrapreneurs, leadership & organization development ournal*.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). *Kadın girişimcilerin demografik özellikleri ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin Nevşehir ilinde bir araştırma*, 1. Orta Anadolu Kongresi (Nevşehir): 487-498.
- Çetin, C., (1996). *Yeniden yapılanma ve girişimcilik, küçük-orta boy işletmeler ve bunların özendirilmesi*, Der Yayınları.
- Çetindamar, D., (2003). *Türkiye'de girişimcilik, Türk sanayicileri ve işadamları derneği (TÜSIAD)*, Basın Bülteni, TS/BAS/03-18.
- Davidsson, P. (1995). *Determinants of entrepreneurial intentions, paper presented at the rent IX conference*, Piacenza, Italy.
- Dayıoğlu, M. (2000). *Türkiye' de kadınların işgücüne katılımı. Toplumsal cinsiyet ve kimlik inşası: Orta Asya, Kafkaslar ve Türkiye'nin kadınları*, F. Acar ve A. Güneş (editörler), Leiden: Brill
- Dean, J., (1993). *Entrepreneurship theory and practice*, Prentice Hall, USA.
- De Groot, T.U. (2001). *Women entrepreneurship development in selected African countries*, Vienna, Austria: UNIDO.
- Delmar, F. (2000). *The psychology of the entrepreneur*. CARTER, S./ JONES-EVANS, D. (eds.), Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy (Harlow- England: Pearson Education Ltd.): 132-154.
- Diensberg, C. (2006). *Baltic entrepreneurship partners (BEPART) from interregional and international cooperation to regional impact of entrepreneurship promotion. Working Papers in Economics*, Vol. 2, School of Economics and Business Administration Tallinn University of Technology.

- Drucker, Peter F. (1985). *Innovation and entrepreneurship*. Harper and Row Publishers, NewYork.
- Durak, İ., (2011). *Girişimciliği etkileyen çevresel faktörlerle ilgili girişimcilerin tutumları: Bir alan araştırması*, Yöntem Bilimleri Dergisi, (9:2).
- Ecevit, Y. (2007). *Türkiye’de kadın girişimciliğine eleştirel bir yaklaşım*, 1. Baskı, Uluslararası Çalışma Ofisi (ILO), Ankara.
- Ecevit, Y.(2010). *İşgücü piyasasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği*, El Kitabı.
- Erarslan, İ. (2009). *Türkiye’de kadın istihdamının artırılması: Tespit ve öneriler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Beykent Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbatu, G. (2008). *Kültürel boyutları içerisinde girişimcilik eğilimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, . İstanbul.
- Erdoğan N. (2000). *Otobiyografilerin analizi yoluyla girişimci işadamlarının kariyer gelişimi hakkında bir inceleme*, Erciyes Üniversitesi 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildirileri.
- Ertürk, Y. (1991). *Türkiye’ de uygulanan kırsal kalkınma projelerinde kadın boyutu. Kırsal kesimde kadının statüsü: Sorunlar ve çözüm önerileri*, ILO-TKV Danışma Toplantısı Raporları, Aralık 199, Ankara, s:30-38.
- Esen, A. ve Çonkar, K. (1999). *Orta Anadolu (Konya, Kayseri, Sivas ve Tokat) girişimcilerinin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmecilik anlayışları ve beklentileri araştırması*, Konya Ticaret Odası Yayınları:18, Konya.
- Gerber, M. E. (2001). *Girişimcilik tutkusu*, Çeviren: Tayfur KESKİN, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Göker, A. Z. (2019). *Girişimcilik teorisi ve kurumsal girişimcilik kavramı: Kurumsal girişimcilik ve iş tatmini ilişkisinde örgüt yapısının rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,. Ankara.
- Gülçubuk, B. (2010). *Kırsal alanda kadın girişimciliğın arka yüzü sunumu*, Atılım Üniversitesi
- Gülçubuk B. (2012). Nurettin Yıldırak, Nuray Kızılaslan, Dilek Özer, Mustafa Kan, Arzu Kepoğlu, *Kırsal Kalkınma yaklaşımları ve politika değişimleri*.
- Gülçubuk B., Merve B. ve Zeki B. (2021). *Kırsal alandaki kadınların girişimci niteliklerinin ve girişimcilik becerilerinin belirlenmesi: Konya ili araştırması* (Yüksek Lisans Tezi).
- Güldal D. (2006), *Kadın yöneticileri motive ve demotive eden faktörlerin tespitine yönelik bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güney S., Öykü Y. ve Aysun Ç. (2006); *Girişimcilik kültürü*, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 1, Sayı 2.
- Gürel, A. ve Şenel, Z., (2010), *Organik atıklardan biyogaz üretimi*, Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu, 1-2 Ekim 2010, İğneada, Kırklareli.

- Gürel, A. (2004), *Tarımsal yayım ve yeniliklerin benimsenmesi*, Ders Notu, Trakya Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Tekirdağ.
- Gürol, Mehmet A. (2000). *Türkiye’de kadın girişimci ve küçük işletmesi: Fırsatlar, sorunlar, beklentiler ve öneriler*, 1. Basım, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Hansoy, F.N. (1999). *Fransızca türkçe sözlük*. İnkılap Yayınevi. İstanbul.
- Howells, Karen ve Branka Krivokapic Skoko (2009). *Constraints on female entrepreneurship in Northern Cyprus*, Kadın/Women 2000.
- İnan H, Güngör H.,1992, Trakya ve Güney Marmara Bölgesinde Hibrit Ayçiçeği Tohumluğu Pazar Arastırması, Tekirdag.
- İlter, B. (2008). *Girişimcilik sürecinde kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların analizi: KAGİDER örneği*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Afyonkarahisar.
- İraz, R. (2005). *Yaratıcılık ve yenilik bağlamında girişimcilik ve KOBİ’ler*. Çizgi Kitabevi, Konya. İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği. (2010). *Konya Saha Çalışması Raporu*.
- İyicil, Ayşe G. (2006). *Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde Türkiye’deki kadın girişimciliğinin irdelenmesi ve bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği(2010). *Hizmet sektöründe kadın girişimciler*, Ankara
- Jenkins, Hatice ve Salih K. (2009). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde kadınlara ait işletmelerin iş performansını etkileyen faktörler*, Kadın/Women.
- Jewell, D. O. (1977). *Women and manegement: An expanding role*, Georgia University, SBA Publication, Atlanta.
- John, G. Burch, (1986). *Entrepreneurship*, Wiley, Michigan Universite.
- Kasnakoğlu, Z. ve Dayıoğlu, M. (1997). *Kentsel kesimde kadın ve erkeklerin işgücüne katılımları ve kazanç farklılıkları*, 24 (3).
- Kansız, N. ve Ş.A. Acuner (2008). *Üretim ve istihdama katılımında kadının yeri*, Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi, 20 (240).
- Kavaf, A. (2010). *Avrupa`da kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi konulu konferans konuşması*.
- Kaygın, E., Güven B. (2015). *Güçlü kadınlar: Türkiye’de kadının girişimciliği*.
- Kılınç, N. Ş. (2015). *Küresel eğilimler çerçevesinde kadın istihdamı*. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi (2015/2), 4(9), 120-135.
- Kızılaslan, Nuray ve Asiye Yamanoğlu (2010). *Kırsal alanda kadınların tarımsal üretime ve aile içi kararlara katılımı: Tokat ili örneği*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 3, S.13.
- Kocacık, F. ve Gökkaya Veda, B. (2005). *Türkiye’de çalışan kadınlar ve sorunları*, C.Ü. İİBF Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1.

- Kök, S.B., (2007). *Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve kadın girişimciliği*, Denizli Ticaret Odası Ekonomik Araştırma Serisi Yayın No:1.
- KSGM. (2000). *Türkiye'de kadınlara ait girişimlerin desteklenmesi*. Beyda Basımevi. Ankara.
- Lee, S.M. and Peterson Suzanne J. P. (2000). *Culture entrepreneurial orientation, and global competitiveness*, *Journal of World Business*, 35,4, 401-416.
- Liman, F. (1993). *ABD, Kanada ve İngiltere'de kadın girişimciliğinin gelişimi. Kadını girişimciliğe özendirme ve destekleme paneli*, haz. Aypar Altınel, Ankara: Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
- Littunen H. (2000). *Entrepreneurship and characteristics of the entrepreneurial personality*, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*.
- Morris, M.H., (1998). *Entrepreneurial intensity: Sustainable advantages for individuals, organizations and societies*, Greenwood Publishing Group.
- Müftüoğlu, Tamer, Y. Ürper, M. Başar ve T. Tosunoğlu (2004). *Girişimcilik*, Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 1567, Açık öğretim Fakültesi Yayın No: 824, Eskişehir.
- Naktiyok, A. (2004). *İç girişimcilik*, Beta, İstanbul.
- Narin, M. A. Marşap ve M.A. Gürol (2006). *Global kadın girişimciliğinin makzasyonunu hedefleme: Uluslararası arenada örgütlenme ve ağ oluşturma*, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 8 (1), 65-78.
- NECK, Heidi M., Patricia G. Greene (2011). *Entrepreneurship education: Known worlds and new frontiers*, *Journal of Small Business Management*, Cilt: 49, Sayı: 1.
- OECD (2004). *Women's entrepreneurship: Issues and policies*, 2. OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium Sized Enterprises (SMEs), İstanbul, Turkey, 3-5 June.
- Önder, N. (2013). *Türkiye'de kadın işgücünün görünümü*, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi / Cilt: 1 / Sayı: 1
- Örücü, E. R. Kılıç ve T. Kılıç (2007). *Cam tavan sendromu ve kadınların üst düzey yönetici pozisyonuna yükselmelerindeki engeller: Balıkesir ili örneği*, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14 (2).
- Özaydınlık, K. (2015). *Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim*, Sosyal Politika Gelişmeleri Dergisi.
- Özdemir, Zekai, Noyan, İlkay, Bayrakdar S. Candidate (2012). *Kadın istihdamı ve ekonomik kalkınma, geçiş ekonomileri örneği*, International Conference Eurasian Economies, Session 1B: Büyüme ve Gelişme
- Özdevecioğlu, M. ve Aktaş A. (2007). *Kariyer bağlılığı, mesleki bağlılık ve örgütsel bağlılığın yaşam tatmini üzerindeki etkisi: İş-aile çatışmasının rolü*, E.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi, Sayı: 28.
- Peker E., Kubar Y. (2012). *Türkiye'de kırsal kesimde kadın istihdamına genel bir bakış*, Afyon

- Kocatepe Üniversitesi
Planck, U., 1972, Die ländliche Türkei. Soziologie und Entwicklungstendenzen, Frankfurt am Main.
- Sirman, N. (1991). *Gelişme sürecinde kırsal kesim kadını, yaklaşımlar ve sorunlar. Kırsal kesimde kadının statüsü ve çözüm önerileri*, Ankara.
- Soysal, A. (2010). *Türkiye’de kadın girişimciler: Engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Ankara.
- Swanson B.E, Farmer B.J ve Bahal R (1990). *The current status of agricultural extension worldwide*. Global Consultation on Agricultural Extension, , s.43–76, Rome- Italy.
- Şahin, E. (2006). *Kadın girişimcilik ve Konya ilinde kadın girişimcilik profili üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,. Konya.
- Taluğ C., ve Tatlıdil, H. (1993). *Tarımsal yayım ve haberleşme*. A. Ü. Ziraat Fak., Ders Notu, Teksir No: 141, Ankara,
- Tan, F.Z.S. (2006). *Tarihi akış içinde Kastamonu kadın girişimciliği*. 14. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum
- Taş, A. (2016). *Girişimcilik eğitimi ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkinin parametrik tekniklerle analizi: Abant İzzet Baysal örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, . Bolu.
- Tekin, M. (2004).*Girişimcilik ve küçük işletme yöneticiliği*. Yenilenmiş 4.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Tokgöz, E. (2001). *Türkiye’nin iktisadi gelişmetarihi (1914-2001)*. İmaj Yayınevi, Ankara.
- Tokgöz, G. (2007). *Türkiye’de kadın istihdamının durumu*. Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara
- Tosunoğlu, T. (2003). *Girişimcilik ve Türkiye'nin ekonomik gelişme sürecinde girişimciliğin yeri*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Doktora Tezi
- Tuerhong, R. (2015). *Çin Zhejiang bölgesindeki KOBİ’lerin girişimcilik profil analizi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- TÜİK, (2021). www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2021).
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Araştırma Geliştirme Bölümü, *Kadın girişimciler konulu araştırma sonuçları*. Ankara, (1993)., 20.
- TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği), (1987). *Türkiye’de girişimcilik ile ilgili sorunlar ve çözümler*. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), T/87.10.103, İstanbul.
- TZOB, (2004). *Kadın çiftçiler çalışma grubu toplantısı*, Türkiye ve Dünya’da Kadın Çiftçiler
- Ubuz, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin girişimcilik eğilimlerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,. İstanbul.
- Ulucan, S. (2015). *Girişimcilik eğiliminin ve girişimcilik eğilimini etkileyen faktörlerin analizi:*

Ortaöğretimde lise 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde bir uygulama (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üçcan, F. (1992). *Önce İnsan*. Biar and Konrad-Adenauer-Stiftung, Ankara.

Ünal, A. (2009). *Girişimcilik ve KOBİ'ler için kümelenmenin önemi*. Ekonomi Sosyal Araştırma Derneği.

Weiler, Stephan ve Alexandra Bernasek (2001). *Dodging the glass ceiling networks and the new wave of women entrepreneurs*, The Social Science Journal Vol. 38.

WIRTH, Linda; (2001), *Breaking through the glass ceiling women in management*, International Labour Office, Geneva.

Yalçın, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sermayelerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, . Kayseri.

Yetim Nalan, (2008). *Sosyal sermaye olarak kadın girişimciler*. Erişim adresi: http://eab.ege.edu.tr/pdf/2_2/C2-S2-%20M8.pdf.

Yıldırım, Halil (2008). *Girişimcilik ateşi ve iş melekleri*. Değişim Yayınları, İstanbul.

Yıldırak N.,Gülçubuk B., Gün S., Olhan E., Kılıç M. (2013). *Türkiye'de gezici ve geçici kadın tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları ve sorunları*. Tarım-İş Yayınları, Ankara.

Zimmer, Aldrich (1986). *Entrepreneurship through social networks*.